

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

CONSuetudine.

LIBRERIA MEDICA

37. Ev. 9. no. 1-4

CONSUMIDI

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE
CONSUE TUDINE;
QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Reverendi admōdum Viri,
D. GEORGII BAIRD, SS.T.P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu, et
Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subjicit

JOANNES HAXBY,

ANGLO-BRITANNUS:

SOC. MED. EDIN. PRÆSES ANNUUS.

“*Nos nobis omnes, quoad facultas tulit, proponimus;* et, ex
“*nostro quoque, nonnihil in commun: contulimus.*” CIC.

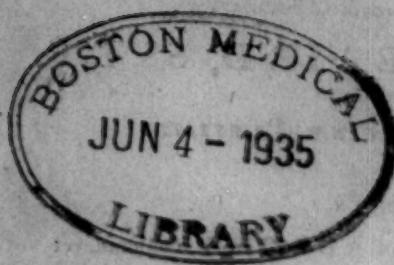

Ad diem 24. Junii, hora locoque solitis.

EDINBURGI:
EXCUDEBAT ADAMUS NEILL CUM SOCIIS.

M DCC XCV.

*Proceptori suo spectatissimo,
nunquam non colendo,
Hanc Dissertationem offert
ad dictissimus unus Alumnus
Joannes Haaby*

JACOBO GREGORIO, M. D.

MEDICINÆ PRACTICÆ, IN ACADEMIA EDINENSE,

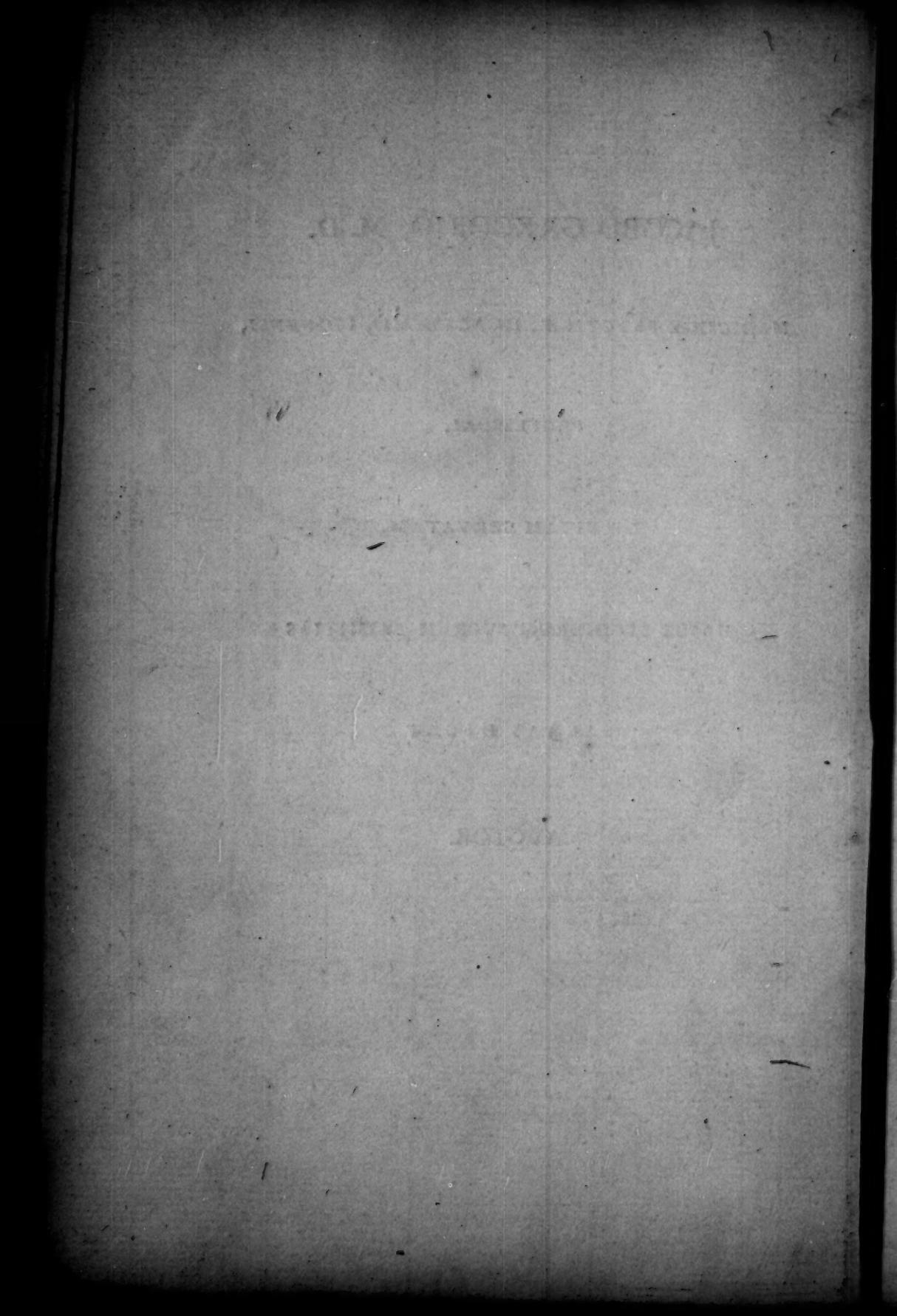
PROFESSORI,

OB VITAM SERVATAM,

HASCE STUDIORUM SUORUM PRIMITIAS

SACRAS DICAT

AUCTOR.

intervi' scuolazine? Se troppo avverso vedi
questa regola: *Allegri* un tempo scrisse in
un suo libro questo: *Se per la prima volta
che un'altra persona si trovi in
un luogo dove non ha mai
stabilito residenza, non
si debba farla uscire*.

10
Adeo vehemens et magna est Consuetudinis tyrannis,
ut perinde cogat ac Natura ipsa. Ligat nimis
Consuetudo hominem, et quasi vinculis constringit
ad id, cui consuevit, iterandum et prosequendum, at-
que, propterea, verti videtur in Naturam.

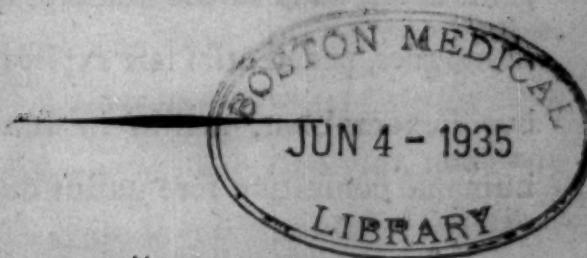
Langii Tractatus de Thermis Carolinis, p. 242.

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

CONSUETUDINE.

PROÖMIUM.

I. **E**FFINXERIT quamvis Natura ex eodem luto, eodemque excuderit typo huma-
num genus, sunt tamen quædam discrimina,
singula singulis appropriata, quæ hunc ab illo
satis luculenter designant.

II. Hæc discrimina, cæteris paribus, vitæ
vivendique modo, cui, quisque se assuevit, pro-
prio, jure videntur ascribenda.

A

III.

III. Almæ hujus Academiæ legibus obteneraturo, adeo grato se obtulit aspectu Consuetudo, formaque adeo fascinante animum meum irretivit, ut statim, primo intuitu, hanc propriam adoptare statuerim.

IV. Familiaritate inter nos adolescentem, ingenii dotes, haud minus numero, quam natura insignes, pedetentim sese explicabant; quibus fœnerantibus, melius in futurum saluti humanæ consultum fore nullus dubitavi.

V. Ideoque ejus indolem omni cura ac diligentia colebam, citoque me persuasum habui, medicinæ promovendæ male consuluisse eos, qui, posthabito Consuetudinis studio, rem medicam, nullo discrimine, exercebant.

VI. Ratio in procinctu suppetebat, quare medicina, principiis quantumvis legitimis, ac, in se, stabilibus obnixa, adeo frequenter irrita-
atque

atque frustranea evadit; quare medicamenta, virtutibus probe perspectis, ac recognitis, prædita, aliis, inertibus prorsus, et viribus omnino destitutis, cessura commutantur.

C A P. I.

VII. Haud nos latet, quam sit pertenue discrimen, consuetudinem inter incipientem, et jam confirmatam, sive Habitum, observandum. In quantum vero, ita sensim fatiscat in effectum, hoc in exemplo, causa, ut illius finem, hujusve ortum, neutquam adjudicare possimus; et cum quævis actio, diu repetita, in Consuetudinem confirmatam vergat, binas hasce potestates, uno eodemque capite, perpendere est in animo.

VIII. Impressionum in corpus nostrum crebram, per intervalla, repetitionem, cum celeb.

CULLENO,

CULLENO, ponimus esse *Consuetudinem*; quæ jam inveterata, et voluntati minus auscultans, *Habitus* vocatur. Secundum illud viri celeb. **KAMES**, *Consuetudo actionem*, *Habitus* agenter respicit*.

IX. Quo constituatur *Habitus*, oportet, ut plurimum, leniter affici corpus, causa excitante, per idoneum tempus, intervallis, haud longe ab invicem distantibus interpositis, corpori applicata.

X. *Æque enim habitui producendo impar evaderet in brevissimo tempore, si continuata se exceperit serie, ac in longissimo, serie maxime protracta.* “ *In nullum enim novum, “ five agens, five patiens, ut novum, consuetudo cadit †.*”

XI.

* *Elements of Criticism*, Vol. II. p. 82.

† *STAHLII Opera*, p. 724.

XI. Quod si alioquin ac leniter agat, quantumvis diu repetitum, vix formabit habitum. Corpus enim impressionibus intensis defatigatum, earum repetitionem cum nausea quadam aversatur.

XII. Hinc acuti morbi, qui cita morte vel victoria læta finiuntur, raro in Consuetudinem abeunt revertendi, ob nimis violentam, et subitam eorum in corpus actionem. Qui vero lentius agunt, quales sunt morbi hæreditarii, vel chronici, et plurimæ inflammations e fonte scrofuloso scaturientes, sæpiissime, quem semel exercuerunt, levissima invitante causa, revisunt. Hæc vero minime in universum obtinent.

XIII. Quo major fuerit conditionum, in quibus tale quid proclive locum habet, constantia, eo citius erit constitutus habitus, et, constitutus, eo magis exquisitus.

XIV. Illust. KAMES discrimen, habitum inter specialem, et generalem, ponit; vel, ut alii loqui volunt, inter habitum ad unum, et habitum ad plura. Ille de re una tantum versatur, hic de pluribus, quibuscum autem omnibus, eodem fibi invicem ordine succendentibus, saepe rem agit. Exemplo sint nugas, longa repetitione, felicitati nostrae necessariæ factæ. Mercator multum agendo diu versatus, tedium nescio quod, in otio persenit.

C A P. II.

XV. Conditionibus, habitui generando, ita se habentibus, liceat perpendamus, qui sint Consuetudinis in corpus humanum effectus; in quantum, scilicet, functionibus ejus, rite absolvendis, sint diverticulo.

XVI. Quo autem clarius elucefcat, hac de de re, sententia nostra, lubet Consuetudinis imperium,

imperium, in tria precipua capita partitum,
investigare.

- a. Primum complectitur eos quos præstat
effectus in fibram musculosam.
- b. Huic proximum tales quos in nervos
sintientes exercet.
- c. Ultimum denique dominationem ejus in
animum cogitantem accipit.

XVII. Diu, suspenso calamo, dubius hæsi,
an seorsim, capite proprio, de fibra simplice,
ut vocatur, differerem, an penitus silentio præ-
termitterem : eo tandem res rediit, ut omnem
de fibra, sive solido simplice, ut a musculosa
distinctam, ideam a mente prorsus relegave-
rim ; quippe quæ illa omnino ad hujus nor-
mam inflectitur. Nihil ad rem. valet, quod
innuas de vi elastica, qua gaudet fibra sim-
plex, cum cæteris inanimatis, communi. Ta-

lia

8. DISPUTATIO MEDICA

lia moventem, monitum te velim nunquam idem, per duo proxime instantia momenta, corpus manere, sed in perpetuum mutari, particulis effectis, ac vitæ producendæ amplius non aptis, e corpore eliminatis, accedentibus aliis in vicem earum sufficiendis. Ideoque necesse videtur, talem fibram, quæ sit cunque ejus natura, omnino a statu fibræ musculosæ pendere. Videamus ergo, quæ sint Confuetudinis, in fibram musculosam, vis et imperium.

XVIII. Inveniemus *irritabilitatem* ejus, *vim* qua se contrahit, *tempus* quo contrahendo perstat, *modum* denique contractionis, huic tyranno, singulatim, esse subdita.

XIX. Non est hic loci, ut disceptarem de irritabilitatis vel natura, vel fonte; nec interest multum, an una eademque, qua vis nervea, gaudeat; proprietate, an a corpusculorum quorumdam, sibi invicem, definita quādam

dam serie, nexorum, et legibus, sibi propriis, parentium, catena pendeat. Nostro enim proposito, ad omnia sufficit, si, per irritabilitatem, intelligatur ista fibræ musculosæ proprietas qua, stimulo admoto, se contrahit.

XX. Quicquid ergo, sæpius ad contractionem ciet hanc fibram, magis etiam *irritabilem* reddit.

XXI. Nihil autem æque valet, huic patiendo effectui, ac ipse factus contrahendi, si ultra vel citra sit naturam, et, breve post intervallum, sæpe redintegratus, causa, ad contractionem excitante, eadem semper manente ; e. g. Ut sit vomitio plena, opus est emetico vis cuiusdam definitæ : quod si, autem, incideret necessitas emeticum denuo propinandi, ad tertiam vel quartam usque vicem, paucis tantum diebus intervenientibus, dosis, priori multo minor, emesi provocandæ plusquam sat erit ; nonnullis quidem erit, pro emetico, ipsa vo-

mendi recordatio. Probe etiam cognitum est, totum rejici emeticum primo ipso ventriculi conatu, raro licet, unico nisu, absolvatur vomitus. Tale quid accidit, in usu olei ricini ; quod, quo saepius assumitur, eo minori valet quantitate ad alvum solvendam *. Scilla etiam, si semel vomitum excitaverit, huic, quam cuivis alii, effectui producendo magis apta evadit †. Gambogiæ grana duo, reperita, æque valebant ac quatuor ‡. Aliquid simile notavit HOFFMANNUS, de usu purgantium.

XXII. Si cuivis inoleverit Consuetudo vesicam, quam primum senserit distentam, exonerandi, eo tandem ventum erit incontinentiæ, ut sibi temperare vix possit quin urinam reddat, nulla fere prægressa distensione, saltem, quoad molem, multo minore quam quæ primo fecerit molestiam.

XXIII.

* CULLEN. Mater. Med. Vol. II. p. 536.

† GREGORII Prælect. Clinic.

‡ FERRIAR's Med. Histories and Reflections.

XXIII. *Gradus* irritamenti, cui ferendo par est, sine contractione, musculus, repetitio-
ne sola definitur; adeo ut, variis stimulis, pro-
ximo quovis, præcedente, magis aucto, paula-
tim assuefactus musculus, brevi post tempore,
irritationem, quantacunque fuerit, modo illæ-
sa ejus fabrica, immotus sustinebit. Familia-
re quidem, sed triste, præbet exemplum vino-
sus, qui nisi prius litaverit Baccho, muneri-
bus propriis obeundis impar omnino evadit.
Manus tremula, vacillans corpus, soluta mens,
restituto cyatho, constantiam, robur, vigorem,
coacta quamvis omnia, recuperant.

XXIV. Antea (XXI.) diximus, *augeri* a
repetita contractione irritabilitatem, nunc ve-
ro *minui* eam videmus. Quomodo concilia-
bimus opiniones ita discordantes?

XXV. Fac stimulum, in priore (XXI.)
exemplo, naturali, cui organum assuetum fue-
rat, minorem fuisse, ideoque impotem, qui
plenam

plenam cieat contractionem, vi potius sedante, quam stimulante, ut nonnullis placitum est, vel, ut aliis, vi recta debilitante præditum. Quo magis ergo minuas stimulum, eo erit minor *tonus* musculi, major autem ad motus suscipiendos *habilitas*. Intra certos enim limites, irritabilitas ratione inversa quoad stimulum est *. Hinc, insistenti morbo, corporis pars imbecillima, prius semper succumbit.

XXVI. In altero exemplo, (XXIII.) ob stimulum, naturali majorem, fibræ musculosæ admotum, irritabilitatem ejus detritam, vel exhaustam fuisse opinamur, et, id forsan, propter læsam, quodammodo, musculi ipsius frabram.

XXVII. Minus arridet explicatio, qua solvitur hoc phenomenon, statuendo sensibilitatem, in ultimo allato exemplo, minutam fai-
se,

* DARVINI Zoonom. vol. 1. p. 91. 371. et 445.; et CULLEN's First Lines, vol. 1. p. 185.

se, ideoque minus irritabilem evasisse musculum. Si enim ita esset, in utroque casu, singulis vicibus, minores ederet effectus vis stimulans; quod inficiatur experientia. ●

XXVIII. *Huic mæ sententiæ suffragatur experientia cel. DARVINI*; qui, observantia, affecutus est, opium, aloënve, modo exiguis, primo, ingerantur dosibus, sensim ad libitum posse augeri, nulla comitante vel diarrhœa, vel stupore; quod si tanta incipias dosi, ut protinus inebries, vel moveas alvum, post unam alteramve iterationem, dosis utriusque, minuta quamvis, eundem æque præstabit effectum *.

XXIX. *Facilitas*, qua se corripit musculus, præfinitur usu. Omne, cui assuevimus, magis sumus ad exequendum prompti. Quod, primo aggredientes, opus mechanicum inepte quidem, et laboriose perfecimus, iterato tentamine,

* Zoonom, vol. I. p. 82.

tamine, non tantum sine erroris formidine, sed mente prorsus vacua solutaque, absolvimus. Artifex, dum proprio incumbit operi, otiose satagit, ex facili commissa expediens: si vero, forte sua parum contentus, alieni appetat negotij cui minime convenit, delassatum ac labore confectum, inquietudinis et fortis mutatae cito eum pœnitibit.

XXX. Oeconomiæ animalis legibus videtur esse consentaneum, non tantum facilius, sed promptius fieri, simili oblata occasione, quæcunque in consuetudinem inveteravere; adeo ut operam demus necesse est, ne, inviti, faciamus, quod aliter, parum consci, faceremus. Oculi a se invicem, brevi tempore, dissociati, quasi veteris consuetudinis oblii, ex industria occursui obstant. Musices peritus, adeo levi ac volante digito, lyræ percurrit chordas, ut fidem omnem plane superet: hanc tamen ipsam adeo mirandam artem, frustra quamvis ratiocinando quæsitam, organisque maxime consummatis

consummatis denegatam, solo assequimur usu.
“ Somnambuli pedes et brachia præcipue mo-
“ vent, palpebras nonnulli aperiunt ; quoniam
“ hæ partes, quæ semper exercentur, ad mo-
“ tum sunt promptiores, et facilius spiritus in
“ has influunt, quæ, per consuetudinem, ad id
“ sunt aptæ et dispositæ*.” Traditur Histo-
ria, principem inter Obereæ Satellites, more
Anglico vesci affectantem, adeo a scopo ab-
erravisse, ut, ducente consuetudine, ad os ma-
nus appulerint, dum cibaria, furca excepta,
devia legebant aurem †.

XXXI. Vasa secernentia, quo magis irri-
tantur, plus eo secernunt ; imo, sublata causa
irritante, vi habitus sola eodem perstant fun-
gendo munere.

XXXII.

* HOFFMANNI Opera, v. 6. p. 252.

† COOKE's Voyages.

XXXII. *Vis contractionis*, quadantenus saltem, modum accipit a numero contractiorum. Fabri ferrarii brachium, crus bajuli, ad proverbium torosa sunt. Opifices alii, bene multi, artem quam exercent, forma artuum enunciant*. Musculi auris externæ ignavissimul, et impotentes evadunt. Strabismo occurritur, obvolute oculo fano ; quo fit, ut musculi, ægrotantis oculi, crebrius ad contrahendum cogantur, eoque citius tonum recuperant amissum. Haud insolitum est videre, manibus mancis, succenturiantes pedes †. Cætera omnia instrumenta infirma magis et debilia fiunt, quo sæpius exercentur ; musculus autem,

* Vis tamen, quam miramur, ingens in brachiis fabrorum, cruribus bajuli, aliisque opificibus, non tantum vi singalorum muscularum, præter naturam auctæ, ascribi debet, quantum pluribus muscularis, ad id unum opus absolvendum, usu consociatis, et contentibus.

† HALLERI Physiologiæ, tom. 4. p. 570.

tem, vim roburque accipit agendo. Imo et vis nervorum usu intenditur.

XXXIII. Quo magis tenditur musculus, eo majori agit vi: *gradum* vero *tenionis* justum, usu, adipiscitur. Infans ambulando vacillat, idonei inter musculos libraminis, ut expediantur gressus necessarii, inscius; iterato conatu, hac tandem potitur arte, quam ita colit, ut non modo facilime expedit gressus, sed motus elegantissimos simul, et maxime decoros edat, de modo, quo eduntur, animo nil consciente. Quod si aliquis infantem jam appellat, musculorum moventium rumpitur catena, infansque humi corruit. Quædam sane animalia sunt, quæ, ipsis natalibus, edunt motus æque exquisitos, ac ullo subsequente tempore; iis autem, quæ structura magis complicata gaudent, deficientis instinctus supplet locum experientia *.

XXXIV. Hic vero, semel adscitus, tensionis gradus, repente mutari non potest. Agricola, protinus relicto aratro, penicilli pictoris usum frustra, quantumvis fuerit in arte peritus, aggreditur. Chirurgus non illico, ac ab equo descenderit, ad mittendum sanguinem festinat, aliquantis per autem se continet, donec recuperaverint manus stabilitatem priorem amissam,

XXXV. Multa sunt quæ probant exempla, *perstare contrabendo* musculos, secundum quod assueverint. Artifex quisque inflexo, ut plurimum, corpore operi suo incumbit; quæ, primo, licet molesta fuerit positio, in consuetudinem jam producta, adeo non tædio afficit, ut, sponte, in eam utpote jucundissimam, ubiunque licitum fuerit, incidat.

XXXVI. Multum sane debetur constantiæ æqualis, qua propriis funguntur muneribus cor, et arteriæ, cæteraque, voluntati non auctoriantia,

cultantia, organa, vi consuetudinis; quæ organa, forsan, voluntatis imperio olim subde- bantur *, vel, potius, ita se habebant ut, ex facili, mentis arbitrio obsequerentur, nisi, vin- dicato jure consuetudinis inveteratæ, ipsa per se agendo perstitissent, nolente volente animo.

XXXVII. Repudiari hanc sententiam, a multis, ut hypothesin planè ineptam, ac rationi minimè consentaneam, nulli dubitamus. Ut meram hypothesin exhibemus, cui fides danda est, vel deneganda, prout, experiundo, assecuti fuerimus, utrum, prius existat, cor an cerebrum.

XXXVIII. Qui cordi cedere ætate cere- brum tuentur, majores scio ex medicis esse; pace tantorum virorum, nimis inconsulto dixe- rim, si quid ego hic judicem. In quantum enim nulla, quoad scio, proferuntur in medi- um argumenta eo valentia, ut inducant ani- mum

mum meum qui credit, mentem sentientem,
 et judicantem, posse evolvi ab ulla peculiari
 vasorum fabrica, quantumvis elaborata, aut
 ex particulis materia constantibus, in seriem
 quandam digestis, atque ordinatis, conflari,
 rationi maxime consona videtur conclusio,
 extitisse hanc ab origine, ipso fœcundato ovo
 cœtaneam. Quibusunque enim oculis in-
 tuemur corpus animatum, antecedat necesse
 systemati sanguifero nervosum habemus; opi-
 nari enim organum animans ab eo, quod ani-
 mavit ipsum, vicissim animari, a sensu com-
 muni prorsus abludit*. Verum “ neque ce-
 “ rebrum atque nervi reliquum ante corpus,
 “ neque una ante partem aliam formari vi-
 “ dentur, simul autem gignuntur simulque
 “ evolvuntur omnes †;” “ nihilque quid-
 “ quam novi nascitur. Si cæterarum par-
 “ tium

* Vid. Conspect. Medicin. vol. I. p. 70, 71. ubi
argumenta, pro et contra, trutina pensantur.

† Observat. in LEBERI Prælection. Anatom.
p. 14.

“ tium organa non prius oculis usurpari pos-
“ sunt, causa est in parvitate et pellucida na-
“ tura earum particularum *.”

XXXIX. Dato autem prius existere sensum, est ut objicias “ embryonem, quo tempore cernitur ei pulsare cor, velle neutrum quam posse.” Non ii sumus, qui affirmemus conscientiam arbitrari foetum; tale quid duntaxat fieri existimamus simile ac, in nobis ipsis, quotidiè experimur, dum vitae maxime familiaribus obeundis munis versamur, quæ, vix assentiente animo, feliciter absolvimus. Opinatur autem, nec inepte, cel. DARVINUS, sensationem injucundam, in corde proxime formato, a stimulo distensionis, vel chemico quodam sanguinis, sentitam fuisse, quæ vero consuetudine tantum non deletur, inflammatis vasis solum renovanda†.

XL.

* HALLERI Oper. Minor. tom. 2. p. 407. et MONRO on the Nervous System, chap. 25. sect. 1, p. 80.

† Zoonom. vol. 1. p. 265.

XL. Multum inivit laboris, vir ingenio acerrimus, WHYTT, quo ostenderet, nullum posse adduci testantem musculum se, olim, voluntatis imperio, subditum, adeo usque, jam, emancipari, ut nullum omnino mentis arbitrio gerat morem. Unusquisque enim musculus, inquit, stimulo lacesitus, se contrahit, ideoque nulla suppetit justa causa, quare consuetudinem adiremus, rationem postulantes, quamobrem motus cordis et intestinorum non valeamus moderari *.

XLI. Intestinorum vero contractio reciproca alternans, deficiente simul usitato stimulo, aliquamdiu perstat. Cor etiam diu, postquam corpore exsectum fuerit, systolen suam peragit et diastolen, desit quamvis stimulus sanguinis.

XLII. Fatetur equidem modo citatus auctor, musculos, quos motus semel susceperunt, non

* On the Vital and Involuntary Motions, p. 162.

non illico missos facere, ablata causa irritante, sed paulatim tantum, et cunctanter. Qua vero alia, quæso, potestate, perstat agendo musculus, adempto suo stimulo, nisi habitu? Quantum enim cunque pendeant musculi, ut idem ipse agnoscit auctor*, a vi cerebro perpetim dimanante, motus tamen eorum a via solita deflectendi potestatem omnem solo usu amissam esse, nemo est qui negabit. Quod si ita se rem habere de oculis concedatur, quorum motus voluntatis imperio reguntur, et quos vel cohibere vel perficere penes nos, ad libitum, est, certe nil obstat quin credamus idem iis accidere muscularis, quorum, ab initio, citra voluntatem peragebantur motus.

XLIII. Cor, quamvis e directo non cedat impulsu voluntatis, ad animi nutum varias subit mutationes. Histrio sane, qui personam, quam sustinet, ad unguem calleth, multimodis inflebit actionem cordis, prout arserit iracundia,

* On the Vital and Involuntary Motions, p. 65, 66.

dia, vel metu perfrixerit. Adeo enim imperiose tyrannidem exercet in corpora nostra, parum sibi constans animus, ut, nutu ejus, omnium vitae inservientium organorum actiones lente tantum, vel festinanter, gradu quo-cunque peragantur.

XLIV. Instrui vero cor nervis probatur, ab imminuta ejus, ætate ingravescente, irritabilitate; ab actione ejus, ob, vulnere vel morbo, læsum cerebrum, perturbata; dimissis omnino a ratione effectibus quos in confessu est habere animi affectiones in actione ejus immutanda; quæ omnia nexum ejus cum cerebro abunde testantur. Quid? quod cordis substantiam ipsos subintrantes nervos detexit culter anatomicus.

XLV. Objicitur tamen “hos nervos, si “ qui fint, nimis exiles esse ut qui cordi irre-“ quieto perennare motus valeant.” Talia autem moventes monitos velim, “primo,”

Non

non semper respondere magnitudine nervos parti, cui inserviunt; "secundo," plurima in corpore humano dari exempla, ubi nervi, alii cubi in cursu suo, acceperint incrementum ab arteriis vicinis tunicas eorum permeantibus; "tertio," membranas et ligamenta, quae nervis fere prorsus caruisse docuerunt nonnulli, superveniente inflammatione, dolores maxime excruciantes ægroto attulisse experientia infelici compertum fuisse.

XLVI. Ex quibus omnibus (XLV.) jure forsan colligi potest, "primo," Quosdam, præ aliis nervis, fluido, ut more solenni loquamur, magis subtili ac spirituoso præditos esse; "se-
"cundo," nervos aliquo modo ab arteriis immutari, ipsam imo substantiam eorum his vasis augeri. Diviso enim ranæ nervo sciatico, non solum adunari vedit extrema dissociata cel. MONRO, sed et inflammationem artus inferioris exinde concitari *. In experimentis

D

Illust.

* Monro on the Nervous System, chap. 10.
sect. 5. et chap. 27. sect. 2. p. 94.

Illust. FONTANÆ, ad eundem finem institutis, adunato, quod divisum fuerat, pari octavo, integra restituebatur sensatio ; “ Les nerfs s’ètoient réunis dans ces cas là, et continuaient d’être instrumens du mouvement et du *sentiment* *.” Idem probant experimenta Dni. CRUICKSHANKS. “ Tertio,” a sensu porro auctiore quem adipiscuntur membranæ et ligamenta inflammata, quæ prius hebeti tantum gaudebant sensu, innui videri indicium, non solum ab aucto impetu arteriarum magis intendi nervos, sed et aliquid etiam ab arteriis adjici.

XLVII. Minime ergo valent, quæ adducuntur argumenta, de nervis cordi deficientibus. Analogia enim deprehendimus, vel posse augeri vim nerveam ob auctam ejus quantitatem, vel qualitatem. Utrasque has causas, sed præsertim ultimam allatam, vim nerveam:

* Sur les Poisons, v. 2. p. 186.

nerveam cordi intendendo, simul conferre probabile est. Si enim quidlibet veri habeat theoria, nuperrime in lucem edita, de usu gas oxygénii in œconomia animali, nulli in dubium erit sanguinem, cordis substantiam per transeuntem, quo plus et rectius acceperit hujus principii animantis, eo magis ad vicem fluidi nervosi supplendam pollere. Sed e diverticulo in viam.

XLVIII. Ii motus musculorum, qui a perpetua pendent irritante causa, aliquando etiam a sensatione voluptatis, aut doloris, vel mentis arbitrio, excitari possunt ; exemplo sint cor præ timore palpitans ; Facies pudore suffusa*.

XLIX. Secundum statum ventriculi varie afficitur pulsus, integro manente cerebro. Experimentis autem a Dno. KITE institutis, dilucide satis

* Zoonom. v. 1. p. 39.

satis manifestum est nihil tale evenire, dum cerebri functiones suspendio vel submersione interdicantur. Patet porro, experimentis cel. COLEMAN, actionem cordis intendi, vel minui posse, feriantibus licet functionibus animalibus, ob consensum ejus cum ventriculo *. Hoc vero nervorum indicat nexus. Ostendit etiam anatomes peritissimus HUNTER talem, cor inter et pulmones, existere *νιυροδεσμον*. Monstravit item cel. FOWLER, opio ingestu, multo citius quiescere cor, iis in ranis quæ cerebro et medulla spinali orbantur, quam ubi ex toto integræ sint †. His respondent experimenta a cel. WHYTT instituta.

L. Irritabilitas arteriarum, quam adeo pertinaciter denegaverant nonnulli ‡, hodie, extra omnem dubitationis aleam, evincitur experimentis.

LI.

* On Suspended Respiration, p. 160 and 237.

† On Animal Influence, p. 72, 73.

‡ HALLER et KIRKLAND.

LI. Perrara sane sunt exempla ubi cor recta in ditionem animi subigatur. Talia vero fertur accidisse. Insignis de hac re meminit historiæ vir, omni fide dignus, cel. CHEYNE, in tractatu suo cui titulus est “ English Ma- “ lady *,” quem adeat Lector curiosus. Narrat FONTANA ill. se, ad libitum, in seipso posse excitare motum febrilem. In actis philosophorum Londini, traditur historia hominis qui, ad arbitrium, cordis motum, pro tempore, fistere potuit. Cor polypi “ rotiferi,” “ *polype à roues*” musculum esse arbitrarium detexit, modo laudatus, auctor †. Limacem et gyrinum, ne agant corda sua, interdicere posse notavit ill. VALLI ‡. Cor enim machina est, in quam maxime et diutissime agit reciprocans cerebrum ||. Experimentis porro,

ex

* P. 307.

† FONTANA sur les Poisons, v. 1. p. 89.

‡ On Animal Electricity, p. 224.

|| Ibid. p. 256. et FONTANA sur les Poisons, v. 2.

p. 169.

ex industria factis, probatum fuit, felium, ranarum, et cuniculorum corda mentis arbitrio subjici *. Est tamen ut confiteamur pericula, ad eundem finem a cel. VALLI inita, votis non respondisse †. In dolore exquisitissimo maxime morantem invenit pulsum cl. HOME, quod ascribit menti, a minore et magis constanti sanguinis in vasis stimulo, ob novam hanc et majorem adscitam irritationem, alienatæ ‡. Denatus modo Dominus JOANNES HUNTER, ob scientiam ejus in anatome et physiologia magnam, jure laudandus, cor sibi et arterias aliquamdiu quievisse persensit, prægresso dolore, pylorum juxta, violento ; qui, ut veri videtur simillimum, in causa fuit cur animus vim suam, tantopere necessariam, systemati sanguifero subduxerit. Varietatum quarundam syncopes occasionalis explicacionem eadem ratione assequimur.

LII.

* FOWLER on Animal Influence, p. 74 ad 81.

† On Animal Electricity, p. 14, 15.

‡ Clinical Experiments and Histories, p. 232.

LIII. *Etsi manus daremus, et concederemus cor musculum esse, in præsenti, omnino invitum ; non, ideo, sequitur arbitrio mentis liberum semper extitisse. Æque enim valeret afferatio, quæ statueret musculos, oculos moventes, quia, nunc, nobis integri non sunt, sui idcirco, semper, fuisse juris.*

LIII. *Est ut animus, præ desuetudine agendi, potestatem omnem motus fibrarum musculosarum uæ coërcendi penitus amittat, luce quamvis lenissime stimulante*. Haud alienum erit, hic loci, obiter animadvertere, animum, salva integritate oculi, jus suum in musculos iridis temperandos, nunquam ex toto abdicare. Nec adeo arctis forsan continentur limitibus imperium nostrum in Iridem, ut opinati sunt nonnulli. Psittaco vidit, sub crepusculum, contrahi et expandi iridem, quasi ad arbitrium avis, cel. Professor MONRO,*

prout

* WHYTT, p. 108.

prout blanda vel irritante manu eam contrectaverit*. Idem utique apud feles obtinet, ut omnibus notum est.

LIV. Ex omnibus his (XLIII. ad LIV.) patet, musculum unumquemque mentis arbitrio, quodammodo, morem gerere, licet, impellentibus simul aliis causis, non, omni ex parte, in ditionem ejus redigatur †.

LV. Irritabilitatem, qua gaudent majore cor, diaphragma, et intestina, tributam potius vult cel. CULLENUS vi consuetudinis, quæ, iteratione sæpius facta, cuvis in corpore fibræ musculosæ indere videtur irritabilitatem majorem, quam structuræ, nescio cui singulari, ac sibi solis propriæ; et, quoniam hæc organa maxime perennes agunt contractions, persuasum se habet, majorem eorum, quæ

* Nervous System, chap. 28. sect. 1. p. 96.

† SIMSON on Muscular Motion, p. 12.

quæ appareat, irritabilitatem, rectius forsan, irritabilitatis eorum constantiam majorem, Consuetudini soli deberi *.

LVI. Forsan etiam proprietas illa qua, post laceffitam unicam solummodo fibram, totus convellitur musculus, et, nisi post plures contractiones et dilatationes se invicem alternatim excipientes, agendo non feriatur, usui inoletu haud inepte referenda est.

LVII. Quodvis organum suo, sibi proprio, assuescit stimulo, qui, licet natura acrior sit, multo minora adfert incommoda quam blandior stimulus, qui fuerit insolitus; e. g. acerrima quævis maxime irritantia sustinet, immotus, ventriculus, modo paulatim fuerint ingesta; sanguinis vero copia pere exigua, in stomachum suscepta, actutum denuo redditur vomitu. Salia urinæ acria diu vesica retinentur, parum molestiæ exinde sentito, cito quamvis, et ex-

E

templo,

* Mater. Med. vol. 1. p. 98, 99.

templo, ejiciatur injecta aqua tepida. Lac, sanguine minus irritans, in venas infusum, confessim enecare invenit LOWERUS.

LVIII. Singulare quoddam obtinet, notatum dignum, de modo quo agunt urinæ acceleratores, prout urinam *accelerant* tantum, semen vero *ejaculant*. Liceatne hoc explicare phænomenon, hypothesi instituta, musculos hos stimulo urinæ diutius quam seminis affuetos, ideo, magis irritari hac, quam illa secretionē?

C A P. III.

LIX. Breviter ita perpenſis, quæ de vi Conſuetudinis, in actione muscularum modificanda, differenda statuimus; haud alienum esse ducimus, summatim, effectus, quos talis, jam confirmatus, habitus in œconomiam animalem præſtiturus fit, paucis attingere.

LX. a. Partium solidarum densitas impri-
mis augebitur. Hinc petenda ratio est, quare,
labentibus annis, magis, pro rata parte, rige-
scit corpus; quare fibris magis firmis ac ro-
bustis dotantur viri, præ fœminis; viri qui
laboriosam, præ iis qui otiosam, degunt vitam.

LXI. b. Veri videtur simillimum, fluida
corporis, tam quoad quantitatem, quam qua-
litatem, multum a statu partium solidarum
pendere; quantitate fluidorum, ratione habi-
ta ad partes solidas, semper evadente majore
in iis qui corpus parum exercent. Sic infan-
tes, magis quam adulti, succo abundant; adul-
ti quam senes; sexus fœmineus quam alter.
Fluidorum etiam natura varias subit mutatio-
nes, fibræ musculosæ conditionibus responden-
tes. Hæ mutationes, partim ex quantitate
fluidorum pendent, præcipue vero a statu, quo
se habent musculi, jure deducuntur. Nam,
cum fluidum omne corporis quodcunque, vel
ipsum fecernatur, vel naturam suam a secretio-

ne aliena quodammodo immutatam habeat, et, cum secretio, plus minusve, ope fibræ musculosæ perficiatur, facile concipi potest, quantaë sint vicissitudines, in functionibus corporis rite absolvendis, expectandæ, ob fibram musculosam, mille modis, a statu sano deflectendam.

LXII. c. Ratione prorsus simili, assequimur modi quo diditur sanguis, variis in vitæ temporibus, explicationem. Antea (LXI:) ostendimus, partes corporis solidas, quoad densitatem, et rationem quam habent cum fluidis, ingruente ætate, multam immutari. Cor infantis, plusquam adulti, arterias contra nitentes superando valet. Densiores autem venæ vi arteriarum distendenti obstant; hinc sifit se causa, cur adeo expedite, hic ætatis, explitentur organa, et corpus, mole grandescens, quaquaversum extendatur. Appetente vero corpore acmen suam, indies minus dispera evadunt vasa sanguifera;—jamque vires distendentes,

dentes ac contra nitentes sunt in equilibrio.— Hic definit corpus elongari. Cum vero arteriæ, ob actionem earum magis vegetam, plus, quam venæ, densantur, vergentibus annis, maiorem in his, quam illis, sanguinis copiam contineri necesse est, atque ita fieri plethoram venosam.

LXIII. d. Ulterius rem indagantibus patet, sensum ipsum a statu partium solidarum non parum inflecti. Quo enim propriis rite fungantur muneribus nervi, quadantenus eos tendi omnino oportet. Hæc vero absolvitur tensio mediantibus arteriis latera fibræ sentientis undiquaque scandentibus. Arteriæ autem præcipue tenduntur a cæterarum partium tono.

LXIV. e. Imo, non absimile est, ipsum, per quod sentimus et cogitamus, principium a statu partium solidarum, aliquo modo, immutari. Si e. g. arteriæ, quarum ope fabrica cere-

bri tenerrima, æque ac reliqua corporis universi organa, explicatur, ob partes solidas plus justo renitentes, agendo impedianter, vel inæqualiter alias deriventur, ingenium, ex necessitudine, minus limatum emunctumque fieri oportet. “ Ipsarum vero facultatum profectus non minima pars, earundem instrumentis, indies habilioribus factis, debetur*. In plagis, soli nimium propinquis, ob languidum et exhaustum corpus, hebescit ingenium†. Ingenia suo simillima cœlo, omnibus in ore est.

LXV.

* CHEYNE, De sanitate tuenda, p. 193.

† His et similibus caufis, tam physicis, quam moralibus, lenta, sed continuata, serie in corpora nostra plastica agentibus, debetur ingens illa hominum varietas, quos non minus impie, quam inique, me judice, a genere humano dissociare laboraverunt nonnulli.—

Vid. SMITH on the causes of the variety of complexion and figure in the human species, edit. Edinb. 1788. p. 20.; et Dissertat. Inaugur. De hom. varietat. auctore JOANNE HUNTER. Edin. 1775.

LXV. f. Ex tono corporis, aliquatenus, pendet ejusdem robur. Quo magis enim densantur partes solidæ, eo magis viget corpus. Hoc autem, per totam vitam, minime obtinet axioma. Est enim statutus terminus, cuivis hominum appropriatus, ultra quem corpus, licet in perpetuum rigescat, haud amplius robur accipit, sed indies infirmantur vires ejus, sensimque labascit fabrica. Solutio hujus phænomeni, examen in naturam vis nerveæ implicat. Quoniam vero res hæc tota tam cæca obvolvitur caligine, missam faciemus omnem theoriam, re ipsa, abunde confirmata, fatis contenti.

LXVI. Conditiones, supra memoratæ, ut quæ pendeant a statu partium corporis solidarum, quamvis, aliqua faltem ex parte, videantur referendæ structuræ cuidam propriæ congenitæ, potiori jure, ascribendæ sunt vi Consuetudinis, quæ toties agit in sistema nostrum, nobis omnino insciis, et secundum ipsius a-

gentis

tis naturam, partisque, in quam agit, facultatem sentiendi, organa corporis varie inflectit; ita ut aliquando, vi ejus sola, totus permutetur ordo œconomiae animalis.

C A P. IV.

De vi Consuetudinis in cerebrum, et ejus nervos.

LXVII. An latam et diffusam Consuetudinis dominationem, an modum quo agit in sensorium maxime variantem, potius miremur, incerti sumus. Quoniam vero, aditus ad scientiam universam pateat primario per sensus, mutationes, quas subeunt ex hac causa nervi sentientes, prius examini subjicere, quam de sensorii communis, exinde immutata, conditione, aliquid differamus, magis e re esse ducimus.

LXVIII.

LXVIII. Aphorismum posuit celeb. CULLENUS, experientia etiam, quoad sciam, suffragante, cunctis pari ratione se habentibus, “Usu “quotidiano semper obtundi sensationem *.”

LXIX. Hac nitens thesi, limites irritabilitatem inter et sensibilitatem præfinire agreditur. Cum autem supra ostendimus, esse quemdam præscriptum terminum, ultra quem, eidem repetito stimulo non amplius respondet musculus, sed ut cieatur ad motum, in continuum augeri stimulum exigit, propositum discrimen minus, quam quod optandum esset, convenire videtur. Notatu tamen dignum est, irritabilitatem corporis, accedente senectute, quasi de novo redintegrari. Ideoque, utcunque paradoxum videatur, haud minus verum est, quod, quo longius ab infantia distamus, eo propius ad eam appropinquamus. Citius inebriantur senes, quam iidem, juvenes, ut ob-

F

servavit

* Mater. Med. vol. 1. p. 100.

servavit acutissimus RUSH*. Aliquid simile tradidit memoriae GIRTANNER. Non autem æque constat renovari, in proiecta ætate, sensibilitatem; in universum *feret* per totam vitam minuta appetit.

LXX. Si omni exceptione major fuisset hæc definitio, latus daretur campus, in quo eruditorum ingenia exercentur, explicando modum quo agunt in corpus medicamenta, et morbi nonnulli, tales utique, qui semel tantum in vitæ decursu aliquem afficiunt.

LXXI.

* Medical Inquiries and Observations, vol. 2. p. 306.

† Hanc ideo temperavimus sententiam, nimis forsan temere dictatam, quia unum alterumve a CULLENO* invenimus allatum exemplum, ubi nicotiana, diu repetita, eadem tandem attulit incommoda, gradu tantum leviora, quæ inchoatum ejus usum primo comitabantur.

* Mat. Med. vol. 2. p. 273, 274.

LXXI. Ex iis, quæ sequuntur, videretur *augeri* repetitione sensatio. Panni opifex, quotidiana experientia, tactum quendam eruditum, si ita fas sit loqui, in tenuitate fili dijudicanda adipiscitur, quem frustra, nisi post diu iteratum tentamen, assequitur in arte novus. Hujus instar, plura possunt adduci exempla eadem de cæteris probantia sensibus.

LXXII. Hujusmodi vero exempla noluit celeb. CULLENUS aliquid præterea indicare, quam quod mens, exinde, magis apta percipiendo evaserit. Concesso autem animum, quo sœpius renoventur impressiones, diutius eo et magis accurate illas retinere, in quantum vero organa, per quæ transmittuntur, languide magis magisque, singulis iterationibus, mentem afficiunt, rationi minime congruum est existimare, minuto sensu, augeri perceptionem animi.

LXXIII.

LXXXIII. Ut solvatur hic nodus, suppitemus animum, hic et ubique, quando minus distincta et accurata percipitur sensatio, nisi quodam spontaneo, fluxum sanguinis majorem parti, unde oritur sensatio, propellere, quo mediante intenditur tonus nervorum, et exinde, necessario, potestas eorum ad excitandum sensum. Ipsum vero animal facultatem habere constat, qua fensionem, pro re nata, intendit et auget, organis, sensui ministrantibus, fortiter tensis quotiescumque totus convertatur in unicum objectum animus *. Quo magis incumbat animus, i. e. quo aptiorem se reddat motibus suscipiendis, eo majori vel minori gradu percipiuntur objecta †. Sapida jam gustatur prius eriguntur linguæ papillæ nervosæ, quam cum sapido coëant. VERULAMIUS noster celeber. annotavit, sonos, quo magis intenditur sensus, clariores fieri, i. e. ubi sentiendi

* VALLI on Animal Electricity, p. 249.

† KAMES Elements of Criticism, vol. 3. p. 396.

tiendi facultas communis ad sensum auditus convergat maxime*. Si velimus auscultare sonis procul distantibus, vel, sub tenebris noctis, objecta cernere, necesse est ita intendamus animum, ut disponantur organa quo melius percipient. Usu tandem absolvitur hic nifus, vacuo omnino animo.

LXXIV. Forsan et infantes minus clare et accurate, primis incunabulis, audiunt, donec artem aures ad variantes sonos accommodandi, repetito conatu, acquisiverint magis perfectam. Quærit peritissimus WHYTT, annon auris, ut dicitur, defectus tali, quodammodo mancæ, facultati debeat referri? Visus etiam, prout infans motum lentis crystallinæ ordinandæ modum, saepe tentando, didicerit, felicius absolvitur.

LXXV. a. Usu vero *obtundi* sensationem, uniuscujusque fidem faciet experientia. Pau latim

* BACON's Works, vol. I. p. 188.

latim se tendi sinit nervus, usque ad solutio-
nem ejus continui, nulla accersita convul-
sione*. Quod si acu pungatur, vel alio quovis
modo irritetur, plus minusve convellitur artus.
Nonne videmus, in hydrocephalo interno
chronico, ita compressum cerebrum ut fere
evanescat, nullo violento superveniente spas-
mate, saltem sub initium morbi? Cum si di-
gito, quamvis levissimo et maxime suspenso,
repente comprimas hoc organum, totum, ut
mitissime agatur, tenderetur corpus spasmatum,
mors ipsa forsan accerseretur. Oculus colores
vividos intueri possit, usque dum penitus vi-
sum fugiant. Adeo omnino vim suam, fere
causticam, usu, amisit acerrimum piper, apud
incolas Javæ, ut refrigerantem hanc fructum
habeant †.

LXXVI.

* KIRKLAND's *Commentary on Apoplectic and Paralytic Affections*, p. 31.

† CULLEN. *Mat. Med.* v. 2. p. 208.

LXXVI. Labentibus annis, quidam obser-
vantur feriantes morbi, qui olim, summa cum
gentis humanæ strage, desævîerant. Multum
sane hujus, in melius versæ, fortunæ debetur
praxi hodiernæ magis felici et exultæ, ali-
quid etiam vitæ, vivendique modo nunc die-
rum diverso, et non minimum, fortasse, corpo-
ri ipsi his stimulis magis jam assuefacto.

LXXVII. Plectuntur enim liberi vitiis
parentum, nec ulli jam in dubium est de labe
hæreditaria. Hæc autem labes hæreditaria,
quid aliud est, nisi indoles quædam vasorum
agentium, qua ad hunc, præ illo, modum a-
gendum magis proclivia sunt?

LXXVIII. Sunt forsan qui objiciunt hanc
indolem, si qua fuerit, necesse immutari, et
tandem omnino deleri, si non in parente,
saltem in prole; nullum enim idem manere,
per duo puncta temporis proxima, corpus
nostrum, sed perpetuas subire mutationes,
unde

unde accidere totum de novo redintegrari
corpus saepius in decursu vitae.

LXXIX. Id vero argumentum quidem nullum est. Quotidiana enim novimus experientia, corpus nostrum, nunquam nisi cum morte quieturum, ab alimento ingesto, et viribus vitae subacto, continuo refici, particulis effuetis, et vitae retinendae jam non aptis, e corpore eliminatis, suffectis in locum earum aliis, magis ad vitam idoneis. Haec autem novae particulae, principio vitali imbutae, iisdem parent legibus, iisdemque funguntur muneribus, quibus antea parebant, et fungebantur particulae, quarum jam supplant vi-
cem; ipsae etiam aliis mox invicem cessurae.

LXXX. Constat ergo, esse quandam principii vitalis metempsychofin, ut cum PYTHAGORA loquar, ex particulis effuetis in novas alias adscitas, easdem cum prioribus dotes habentes, quibus, nisi post plures aetates, ipso
vitae

vitæ principio admistione aliena aliquo modo
immutato, nunquam exuitur corpus *.

LXXXI. Ipsa contagio minus saepe valet secundo quam primo impetu. Multis imo semel laboravisse morbis contagiosis, ægrum ab iis, in posterum, immunem præstabit. Vario- la et rubeola, quos semel adierunt, raro, si unquam ut morbi idiopathici, denuo revisunt.

LXXXII. In thesi nuperrime in lucem prodita †, peringeniosus auctor, argumento, nempe, “minui sensum usu” nitens, ostendere aggreditur commoda quæ secum ferat majora modus inferendæ variolæ artificialis, præ naturali. Ibi demonstrat, infitione variolosa, more solenni celebrata, partem tantum corpo-

* Consulas DARVINI Zoonomiam, v. 1. p. 519
et 526.

† *De Contagione Humana*, auctore CROWTHER,
Edin. 1793. p. 33.

ris simul irritari, irritatione sensim exinde, mediantibus nervis, ad fibram musculosam serpente, quæ invicem corpori universo pedetentim tradit. Contra autem, via naturali, lata corporis superficies, e. g. Pulmones, Ventriculus, aut super extensa Cutis, stimulo hujus contagii nuda objicitur, quo fit ut cito et celerime diffundatur, tragœdias eo citius acturum funestiores. Modus inferendi variolas, in usu apud Sinenses, turunda goffypii, viro madida, in nares protrusa, adeo non periculo vacat, ut, cum liberos numerent, omnino e calculo rejiciant tales qui variolas nondum passi sunt.

LXXXIII. "Ex hoc consuetudinis effectu
 " ratio fortasse reddi potest, quare variola,
 " rubeola, et pertussis, semel tantum in de-
 " cursu vitæ aliquem afficiant: œconomia
 " animalis, his stimulis specialibus affueta, eo-
 " rum actioni non amplius obnoxia manet*."

LXXXIV.

* De Contagion. Hum. p. 33.

LXXXIV. Cel. HUNTER*, in tractatu suo, de lue venerea, eximio, experimenti, a se ipso instituti, meminit in quo virus ex ulcere cūjusdam, lue venerea laborantis, profluens, cuivis ejusdem corporis parti admotum, nulla symptomata venerea protulit.

LXXXV. Non prorsus abludit a vero hypothesis, quæ illam Paracusios imperfectæ varietatem, in qua “ Soni quos homo audire velit, nisi sono alio vehementi simul excitato, non audiuntur,” vi consuetudinis tributam vult. Artifices enim familiariter interesse colloquuntur, incassum adversante malleorum et incudum strepitu, cuius vero colloquii ne quidem syllaba descendit in aurem hospitis inassueti, vel in arte novi. Hic forsitan dicat aliquis, attentionem advenæ nimis distrahi, ut quæ, ex tot tamque incongruis et discordantibus sonis, unum possit feligere distinctum. Hæc res certe in censum adducenda est, omnem

nem vero minime expedit nodum. Vox enim loquentis instrumentorum clangore obruitur, et suffocatur tota. Animum fabrorum, in hoc exemplo, nullus dubito, artem, saepe experiundo, acquisivisse semet a tudentis mallei sono abstrahendi; aliter loqui, ita asuefactum fuisse eidem sono, ut fere non audiatur.

LXXXVI. Sensus olim maxime injucundi, tandem adeo non ingrati sunt ut iis nullo modo, salva voluptate, carere possimus; cum jucundissimi, quo magis intenduntur, eo citius displicant. Quoniam enim dolor et voluptas, saltem quoad sensus nostros, alter alterius gradus fit, eidem ambo parere legi sequitur necesse. Eadem accidit, in utrisque, conditio sensorii, modo tantum diversa.

LXXXVII. Voluptates mediocres singulis fruitionibus magis oblectare dicuntur. Hoc vero ut accidat, vel rem ipsam, quae placet,

vel

vel res circumstantes, aliquo modo immutari oportet. Hinc nova quæque magis placent.

LXXXVIII. Antea diximus (XI.) cupidines nostras ad voluptates intensas diu durare non posse, corpore, ob nimiam earum intensiōnem, brevi exhausto ; et tamen, quod notatu dignum est, alias, æque cum prioribus nauſeantes voluptates, citra fastidium sustinebit, modo immutetur species. Cæteris omnibus, præterea, coloribus vacat excitanda retina, quam quo nuperrime defatigata fuerit *.

LXXXIX. Appetitus, quem peperit consuetudo, differt a naturali, tam quoad speciem ejus, quam vim ; dolorque quem, libidine indulgenda abstinentes, experimur, plerumque major est in illo quam in hoc casu. Non tamen ideo sequitur voluptatem, quam sentimus obsequentes appetitui artificiali, majorem, vel etiam æqualem, fore ei quæ a naturali paren-

do

* DARVINI Zoonom. p. 526.

do oriretur ; dolor tantum, a defectu stimuli soliti, major est *. Voluptatibus nostris pravis non idcirco prosequendis perstamus quod fruendo delectamur, sed quod dolemitis abstinentendo.

XC. Uniuscujusque deficientis stimuli, pro tempore, vicem supplet quivis alias, etiam si minus pollere videatur. Esurientis languor læto tollitur nuncio ; pulveris nicotianæ deficientis vicem supplet ejusdem, integræ, manducatio ; si ne id quidem competit, ejusdem fumus, tubo haustus, succenturiabit †. Secundum licet frustra minitetur impetum variola, rubeolæ tamen invadenti cito succumbit corpus, quam proxime etiam post stadia variolæ absoluta.

XCI. Felici assequimur experimento, quomodo afficitur consuetudine sensus, subjiciendo manus gradibus caloris variantibus. Sint

c. g.

* KAMES's Elem. of Critic. v. 2.

† BRUNON. Elem. Medicin. p. 16.

e. g. vasa duo aquæ, varii caloris, capacia, in quorum utrumque, utraque immersatur manus; quo facto, una miscentur aquæ, et, mixtis, denuo immersantur manus simul; manus, antea calorem experta majorem, nunc frigus sentiet, altera contra calebit. Facies et manus frigori, omni tempore, objecta, inclem tam ejus vix sentiunt.

XCII. Inter quæ attulit infortunia humano generi cultura, (quid enim est ab omni parte beatum?) non minimum lugemus, immixta et depravata sensuum, olfactus utique et gustus, organa; quibus ducibus, monentur animalia, et rudiores hominum plerique, ne quidlibet alieni ingerant cibi, altero alterius corrigente sensum errantem.

XCIII. b. Sensus semel in corpore excitati cito in consuetudinem abeunt, statutis periodis, revertendi. Certa diei hora rediens somnus, hanc proclivitatem abunde probat. Non quia

quia fessi sumus, solvimus somno; ita enim si res esset, post omnem, præter naturam, violentum nisum dormiremus, et, necessario, in certis maxime temporibus somnolenti effemus. Quibus vero cunque suadentibus rebus, nisi quidem ubi corpus diu potestatibus sedanti-bus objectum fuerit, intempestiva hora dulcem ambiamus somnum, raro datum est potiri, donec, exacto circuitu, rediverit hora qua somno litare solebamus. Nec, nisi alte in animum descendat idea ad certam expurgescendi horam, utcunque dedita opera, arctos somni amplexus prius excutere valemus, quam solitum tempus dormiverimus.

XCIV. *Consimili obtemperat legi appetentia cibi. Cibum semel tantum in die ingere affuetos nulla vexat fames importuna, nisi ad usitatum tempus comedendi; et, quod attentionem meretur, si adhuc porro a vescendo nos contineamus, desiderium omne cibi haud*

raro

raro amittimus, donec solita prandendi periodus cursum suum integrum expleverit.

XCV. Fæces alvinas certis horis egerendi ita inolescat usus, ut alvum exonerandi, eadem diei hora, ingruat necessitas, nullo quamvis urgente, ab acrimonia vel distensione, stimulo. Meminit cuiusdam familiaris cel. DARVINUS, qui, ad libitum, intra dimidiam horam, nisi voluntario alvo dejicere potuit *. “ Notabile “ est,” inquit PECHLINUS, “ consuetudinem “ defidendi, sive alvum exonerandi, ventrem “ disponere posse ut, certis de die horis, se- “ mel, vel bis respondeat, quatenus nempe “ spiritus, sueti influere certa hora, nisi alia “ interveniant, eundem servant modum.” Idem notavit vir, jure magni nominis, illust. Lock.

XCVI. Singulare illud pheomenon amputationem excipiens, lege consuetudinis solvitur; sensationibus quas, integro artu, excita-

H verant

verant in cerebro ejus musculi, adhuc, post ejus mutilationem, continuatis. Huic accidit simile quid in somniis, ubi multum fatigere videmur ambulando, quamvis revera quiescant musculi. Multum reguntur consuetudine somnia, forsan et huius omnino tribuenda sunt causae ; quodcumque enim intensius animum, per diem, occupavit, animum quoque, per noctem, inquietat, ut pulchre canit CLAUDI-
ANUS ;

“ Omnia quae sensu volvuntur vota diurno,

“ Pectore sopito, reddit amica quies :

“ Venator, defessa thoro cum membra reponit,

“ Mens tamen ad sylvas et sua lastra redit ;

“ Judicibus lites ; aurigae somnia currus ;

“ Vanaque nocturnis meta cavetur aquis.”

Mihimetipſi quoties gratulatus sum, qui, somno expergefactus, ad unguem recitare possem grammicen præscriptam, quam, bisterve, cubitum iturus, festinante oculo percurseram ?

XCVII. Quin et ob consortium, quod statuit consuetudo quosdam inter sensus, eorumque in animum effectus respondentes, oriuntur somnia; sic, impedito sanguinis circuitu, somniantem perterrent monstra maxime horrenda et informia; irritatis vesiculis seminalibus, a distenta vesica urinæ, vel alia quavis causa, libido oritur, quæ, excitato mulieris phantasmate, expletur. “ Quidam omnino arcere, “ alii sua somnia quodammodo dirigere didicuntur*.”

XCVIII. Hinc petenda ratio erroris, quo sæpe versamur, dijudicantes veram doloris sedem, ubi laborant viscera interna recondita. Pulmonibus quovis irritante lacefritis, sensationem glottidi relegamus; et si in extremis bronchiorum cellulis hæreat infesta causa †; ea propter forsan, quia, in deglutiendo, sæpius afficitur hæc pars a prætereunte cibo.

XCIX.

* GREGORII Confsp. Medicin. v. 1. p. 227.

† MOORE's Essay on the Mat. Med. p. 174.

XCIX. Quantum ad motus, semel institutos, iterandos nitatur systema, colligi potest ex recidivis morbis quibusdam periodicis, ablata prorsus causa excitante primaria. Febris intermittens, ea præsertim quæ typum affectat tertianum, solitis accessionum periodis, diu postquam penitus fugata fuisse creditur, minitatur impetum, qui, ne revera accidat, omnی adhibita cura præcavendum est. “ Si febris “ (quartana) quievit, diu meminisse ejus diei “ convenit, facile enim revertitur, nisi a fano “ quoque aliquamdiu timetur *.” Imo febres cujuscunque generis, utpote quæ plus minusve intermittentis naturæ sint participes, (febris continua omnibus, vel, ut apud antiquos obtinent, continentibus, ab arte omnino rejectis) iisdem gerunt morem legibus.

C. Impetus epileptici imitando disseminantur, imo ipsi, per se, definitis intervallis invadunt.

* CELSUS de Medicina, lib. 3. cap. 17. p. 147. Ed. Lipsiæ, 1766; et JACKSON, on the Fevers of Jamaica, p. 40; qui notavit, febres *recidivas* eundem *emetiri* cursum ac *primariae*.

dunt. **CULLEN** peritissimi sententia est, epilepsiam tandem revera correpturam esse invitum eum, qui ægrum ludificatus est imitando*. Plurimi alii morbi spasmodici, absentibus licet causis excitantibus, certo ordine, paroxysmos suos servant; ut hysteria, asthma, podagra, etc. necnon et phlegmasiæ plurimæ.

CI. Fluxum muliebrem, quæ fuerit cunque ejus causa primaria, periodos suas menstruas servantem, ducente consuetudine, videmus; quæ etiam reliquis aliis hæmorrhagiis normam tradit, ut hæmorrhoidi, menorrhagiæ abortus, etc. Quærenti, cur eadem ad hæmorrhagiam propensio, ut in fluxu muliebri e. g., non per totam perstat vitam, quoniam, ut supra innuimus, (XXXI.) munia sua promptius et facilius expedit usu corpus? respondemus, quod, cum nesciamus quæ sint causæ, hunc fluxum prioritantes, primariæ, ita etiam, nullam redere

* First Lines, v. 3. p. 322.

dere possumus rationem, quare certo vitæ tempore quiescant agendo. In quantum autem hæc evacuatio absolute necessaria ad conceptionem videtur, et non prius apparet, quam apta sit fœmina fœtui, longo tempore, alendo et gestando; licet, nec inepte, concludamus, talis ubi defluxerit evacuatio, corpus non amplius valere dispendio ad speciem propagandam necessario. Semen virile certa tantum ætate prodit, et, quamprimum ejus jactura damno afficeretur corpus, diutius non secer- nitur.

CII. Majores nostri, observantissimi naturæ ministri, quasdam subire mutationes viderunt morbos febriles certis, præ aliis, diebus, quos, utpote vincentem vel victum prædicaverint ægrotum, "criticos," vel "judicantes," appellaverunt. Hæc eorum observata adeo firmo et stabili nitebantur fundamento, ut, du- cibus his diebus criticis, quis fuerit eventus morbi, raro fallaces, præsciverint.

CIII.

CIII. Hanc antiquorum experientiam colere, nimis improvidi, neglexerunt recentiores. Quid? quod non defunt qui hanc doctrinam nihil omnino habent, quippe quæ praxi eorum minime respondeat.

CIV. Multum hujus, antiquos inter et recentes, discrepantiæ, me judice, debetur climati, sub quo medicinam exercuerunt patres nostri, diverso ab hoc quo jam medicinam exercent nostrates hodierni. In plagis calidioribus multo magis valet doctrina de judicantibus diebus, nec sine insigni praxeos beneficio. Enixe sudavit peritis. De HAEN utdi es criticos HIPPOCRATIS vindicaret *. Medicorum recentium, qui de diebus criticis ambigerunt, vel penitus negaverunt tales existere, opinio parvi habenda est (inquit venerandus CULLENUS): febrium enim continuarum decursus observantiam difficultem esse et fallacem, omnibus

* Institut. Patholog. v. 4. p. 213 ad 243, et Ratio Medendi, v. 2. p. 345 ad 382.

nibus in confessu est ; minime ergo mirum est, si, de ordine quo cursus suos absolvant hæ febres, ignorent medici præoccupati *.

CV. Veterum de hac re doctrinam probis inniti consiliis contendit, et apprime accommodari febribus hujus regionis. Hanc tueruntur sententiam, primo, quia œconomiam animalem motibus periodicis valde proclivem esse notavit, tam ob naturam suam propriam, quam ob institutos, ex levibus causis, habitus ; secundo, quia, in corpore ægrotante, fistunt se conspectui motus quidam, periodos suas summa cum constantia et ordine agentes. Hic terrarum quia adeo fint obscuri hi dies, causam refert, non tantum climatis vicissitudini, quantum irritabilitati et sensibilitati corporis deficientibus, quoniam, ad perturbandas crises, parum valeant ingesta medicamenta.

* First Lines, v. 1. p. 177, et ZIMMERMAN on Experience, v. 1. p. 52 et 208.

camenta*. Vivendi etiam ac curandi, qui jam obtinet modus, in censum accipi debet.

CVI. Morbi exanthematici gradus suos accuratissime absolvunt. Cutis efflorescentiae herpeticae accedunt deceduntque ad arbitrium consuetudinis †. “ Ingentem admirationem “ et attentionem in praxi meretur,” inquit eruditus et experientissimus HOFFMANNUS, “ quod non modo febres, verum etiam dolores “ periodici, paroxysmantes observentur ; qui “ certo tempore anni, diei, imo horæ, rever- “ tentes, suos typos accuratissime servant ; uno “ verbo, omnes spasmodici affectus, ad quos “ non tantum convulsiones, sed et febres, et “ dolores spectant, certa sua tempora et peri- “ odos amant ‡.” Hujus ad motus periodicos

I

conaminis

* First Lines, v. 1. p. 166 et 170; et CLEGHORN on the Diseases of Minorca, p. 67, 139, 149, 163, et sparsim ubique.

† GREGORII Prælect. Clinic.

‡ V. 4. p. 665.

conaminis causam, vult esse quandam nervorum irritationem, cuius ope excitatur natura ad imminens excutiendum malum, “ et notabile est,” adjicit, “ spiritus nervorum, quos motus semel susceperunt, eosdem ex facili repetere, in quo consistit vis consuetudinis et natura *.”

CVII. c. Nervus laceffitus non protinus, ablata causa irritante, quiescit.

Baculo ardente in orbem gyrato, circulus igneus videtur ; quamvis in uno tantum hujus circuli puncto esse posse, eodem tempore, baculum certi fumus. Hujus phenomeni ratio, anne ex consuetudine petenda est ; continuata in cerebro sensatione, donec id ipsum, unde impulsu[m] fuerat, baculum attigerit punctum ? Quod si tardius circumagatur baculum, circulus videtur, in aliqua ejus parte, interruptus ; tempora enim, quibus absolvitur circulus et mutantur ideæ intuentis hominis, paria sunt.

CVIII.

* V. 4. p. 84.

CVIII. Lege non alia videmus, palpebris oculo obductis, lucidum, quod antea obtuebamur, spectrum. Caudam, quam post se trahit vapor igneus, æthera transvolans, partim saltem, si non ex toto, tributam vult cl. **DARVINUS** fibris retinæ, motus quos antea excita- verat spectrum, de novo repetentibus. Om- nium etiam, quas intuemur, rerum spectra diu manerent, nisi, intervenientibus aliis, et præ- fertim consuetudine, iis omnino vacare didicis- fsemus. Vertigo, a circumrotante corpore viso oriens, a nervo optico, eosdem in cerebrum effectus repetente quos proxime excitaverant objecta, pendet.

CIX. Sunt qui, subductis calculis, statuere conati sunt tempora quibus persistant sensatio- nes, post amotas causas excitantes. Hujus- modi tamen experimenta, utpote nec utilia nec certa, nihil moror*. Alii hanc sensa- tionem,

* Vid. Experim. Equitis D'ARCY, narrata in Mem. de l'Acad. des Sciences, anno 1765.

tionem, quam negant continuatam esse nervis, tributam volunt recordanti animo. Hæc vero confirmatur conclusio experimento sequenti. Quem modo intuebatur oculus, coloris flavi si protinus in locum sufficiatur cæruleus color, æque viridis evadit ac si, simul, subjecta essent intuenti flava et cærulea spectra. Vacua licet manu, superest aliquamdiu sensus, quod ante comprehendebat, corporis duri. Hinc ars præstigiatorum dicit originem suam.

CX. d. **Sensus**, quibus longo tempore affluvit corpus, subito immutari, vel subduci, sine summo ejus periculo, non possunt.

Hoc sub capite fistuntur infortunia, vel commoda, ab alieno cælo oriunda. Lapponiæ indigena æstui torrentis zonæ languidus succumbit; torpentem Afrum extinguit frigida. Paludibus Lindecolinæ assuefactus, ab incunabulis, rusticus, loco tam insalubri adeo non ægrotescit, ut sanitate fruatur integerrima ibi dum degat loci, et tunc demum, immutato cælo.

cælo, in morbum incidit; cum vix ullus, præterea, totius Britanniæ incola hanc inhospitalem invisere potest regionem, quin, domum rediens, gravem reportaverit febrem intermittentem.

“Custom moulds

“To ev’ry clime the soft Promethean clay ;
“And he who first the fogs of Essex breath’d
“(So kind is native air) may in the fens
“Of Essex from inver’rate ills revive *.”

CXI. Multis increbuit prava Consuetudo fanguinem, statuto tempore, quotannis, mitendi, quem si negligant, semel institutum morem, citius ocius, versura solvunt. Quo rem deducam ; omnes, cujuscunque fint generis, exinanitiones, sive continuas, sive periodicas, repente coercitas, serius aut citius, corpus gravi luit pœna. Quæ vero de hac re differenda statuimus, verbis, ita appositis, ac, pro more suo, nitidissimis,

* ARMSTRONG on Health, lib. 1; et JACKSON, on the Fevers of Jamaica, p. 250.

nitidissimis præoccupavit, orator ille medico-
 rum latinissimus, CELSUS, ut, manubus tempera-
 re non possimus, quin totam ejus transcribamus
 sententiam ; qua offendimus quod, “ neque ex
 “ salubri loco in gravem, neque ex gravi in
 “ salubrem transitus satis tutus est. Neque
 “ vero ex multa fame nimia satietas, neque
 “ ex nimia satietate fames idonea est. Peri-
 “ clitaturque et qui semel et qui bis die ci-
 “ bum, incontinenter, contra Consuetudinem,
 “ assumit. Item neque, ex nimio labore, su-
 “ bitum otium, neque, ex nimio otio, subitus
 “ labor sine gravi noxa est. Ergo, cum quis
 “ mutare aliquid volet, paulatim debebit af-
 “ fuescere *.” — “ Quæ longo tempore assueta
 “ sunt, etiam si deteriora sunt, minus iis quæ
 “ insueta sunt molestare consueverunt †.”
 DURETUS doctissimus, commenta sua, de libro
 decimo sexto Coäcarum prænotionum, tra-
 drens, stylo quam maxime nervoso Consuetu-
 dinem

* Lib. 1. cap. 3. p. 24.

† HIPPOCRAT. Aporism. L. sect. 2.

dinem definit. "Est enim," inquit, "Con-
"suetudinis naturaliter institutæ ratio con-
"servatrix naturæ; mutatio autem; egressæ
"naturæ de sua præscriptione, ipsius vera la-
"befactatio."

CXII. Qui sub apium fusurros, fluminis,
juxta labentis, murmura, aut tormenti displo-
dentis tonitrua, dormire solitus est, absentibus
his, frustra, expectans somnum, lecto se compo-
nit. "Milites fuisse," historia tradit, "qui,
"haud longe ab explosis tormentis remoti,
"tranquillo usi fuerunt somno, cum e contra-
"rio illi, qui antea nunquam illorum explosio-
"ni adstiterunt, ita concutiuntur, ut credant,
"ex nimio fragore, omnem, disrupto tympa-
"no, auditus perdidisse sonum *."

CXII.

* Comment. de rebus ann. 1758. p. 57. De victu
febricitantium, auctore ANTON. PUIATI.

CXIII. Multum forsan inquietudinis, nescio cuius, quam omnes, plus minusve, aliquando experimur, sensuum, quibus assuevit corpus, indulgendorum neglectui, jure ascribi debet.

Sensus jucund^o!, qui a corpore muneribus suis rite fungente ortum ducunt, voluptatem illam vivendi constituere, cui ex adverso est tedium vitæ, existimat vir, summo ingenio, DARVIVUS*.

CXIV. Quamvis tamen vices repentinae subire repugnet corpus, adeo tamen facili gaudent ingenio ut ad extrema quævis, et sibi in vicem maxime opposita, preferenda se paulatim accingat, nullo insequente damno. Rosfisis, omnium ordinum, invaluit Consuetudo in balneum, ad centesimum et sexagesimum calefactum gradum, bis de septimana descendendi, ex quo, illico, hiantibus jam cutis spiraculis, ad totum corpus nive obvolvendum festinant †. Vis Consuetudinis in œconomiam animalem

* Zoonom. vol. 1. p. 518.

† ZIMMERMAN on Experience, vol. 2. p. 362.

animalem nullā magis in re apparet, quam in diæta. Macie et fame pene confectus, gradatim, salva sanitate, in pinguem et corpulentum phæacem converti potest. Ipsa porro cibi, quo vescimur, natura adeo immutari potest, ut, qui antea fuerit veneno summe virulento, alimenti nostri quotidiani jam fiet pars maxime ad vitam necessaria. "Bene scio," inquit VAN GEUNS, "Consuetudinjs vi, ipsis etiam "venenis homines affuescere *." Audiamus vero de hac re differentem illust. GREGORIUM, in libro suo Conspectum Medicinæ sistente: "Memoria semper tenere oportet, hominem "adeo versatilem existere, ut ad omnes cæ- "los, utcunque diversos, et ad vitæ genera, "maxime contraria, unus omnium animalium "se accommodet, et sane ad omnia videatur "esse natus: gravissimis demum morborum "causis, rebusque, quæ non immerito venena "habentur, affuescit, ita ut non modo parum "ex iis detrimenti capiat, sed iisdem sæpe,

“ *five sanus, five ægrotus, five convalescens,*

“ *ægre, nec sine periculo, carere posfit **.”

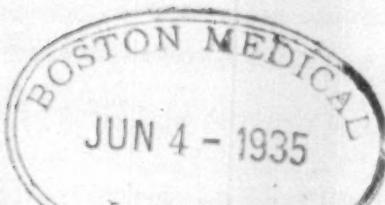
CXV. Barbaræ gentes plurimæ non tantum æquo appetunt gustu carnem putridam, huic vero sanam et recentem posthabent. Eo usque assidua ingessit manu columbæ ventriculo carnem putrescentem, indefessus experiendo, SPALLANZANI, ut, natura sua adeo abhorrentem cibum, tandem in deliciis haberet. Canis, natura, gravis et acris est caro ; quod si vegetabilibus alatur, ut apud Otaheitæos in usu est, carnem agninam omnino æmulatur. Cum ad cibum maxime convenientem comparandum urgetur instinctu animal, fato potius succumbet quam, ultiro, hanc legem naturæ transgrediatur ; quodvis tamen naturale principium, artis illecebris abductum, violabit *.

CXVI.

* Vol. I. p. 530.

† HUNTER's Animal Oeconomy, p. 222.

CXVI. Aëri, plus minus inquinato, paulatim affuefacti mures, commode satis respirant aërem, qui, inassuetis, citam acciret mortem *. Priusquam animalia, vi sub aqua detineantur, si crebro, per intervalla, submergantur, lentius extinguntur; adeo ut canes et feles quæ, non assueta, duobus circiter minutis conficiuntur, præparata, supersunt usque ad sextam, vel quintam, nonnulla imo ad quartam horæ partem *. Mirum est porro quamdiu perstabant sub aquis urinatores, non respirantes. Imo ipsa vegetabilia rudi et inculto diu innata solo, vel sub Jove nubilo, eo tandem patientiæ deveniunt, ut omnia hæc incommoda, illæsa, sustineant; et quæ olim formidavimus venena, jam tuto comeduntur cibi.

C A P.

* PRIESTLEY on Air, vol. 1. p. 72.; et BEDDOES's
Letter to DARWIN, p. 47.

C A P. V.

CXVII. Obiter ita viso consuetudinis in organa sensuum imperio, quanta sit ejus in mentem judicantem dominatio, proximum est ut videamus; subtilibus omnibus, nostrum ut decet pertenue ingenium, omnino posthabitum.

CXVIII. Cuivis rerum indit consuetudo propriam suam *formam, ordinem, et harmoniam*, maxime convenientia. Huic omnia, quæ olim hausimus et nunc haurimus commoda a jugi illo et perenni fonte *memoriae*, debemus. Huic omnia, quæ ab *animo* probe *instituto* accepimus, beneficia debemus et agnoscimus.

CXIX. a. Cujusvis rei *pulchritudinem* æstimat consuetudo. Hujus vero solius arbitrio hanc dijudicari negat cl. SMITH. Multum enim

enim formæ, qua gaudent externæ res formosæ, utilitati earum, et ad vitæ consilia aptitudini, referri debere contendit. Concedit tamen, nullam esse, adeo pulchram externam formam, ut quæ placeat, consuetudine et infrequentia ejus prorsus adversantibus; aut ita deformem, quin grata sit, commendantibus ejus consuetudine, et frequentia, perpetim et constanter*. Confortis suæ faciem, rubro et rancido delibutam pigmento, ossiumque et putaminum denso agmine circumvallatam, æque fane formosissimam salutat Æthiops, ac alteram de Medicis Venerem salutaret Europæus.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? Aut quis
In Merœ majorem infante Mamillam?
Cærula quis stupuit Germani Lumina? Flavam
Cæfariem, et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una †.

CXX.

* Theory of Moral Sentiments, v. 2. p. 17.

† JUVENAL. Satyr. 13. v. 162.

CXX. b. Modum accipit a consuetudine rerum *ordo*. Huic mentis humanæ propensioni, magna ex parte, (aliquid enim hic loci fibi vindicat utilitas) ascribenda est ingens illa theoriarum et systematum cumulata farrago, quæ, ab ipsis scientiæ natalibus hunc usque diem, mundum divexatæ sunt, et adhuc vexabuntur, donec in unam coiverint sententiam (heu! quam sit longinqua dies) gens hominum universa. Phenomena naturæ varie, variis temporibus, solvuntur, et, retro verso oculo, philosophandi, non secus ac vestiendi, modum huc usque extitisse invenies, hoc tantum discrimine, quod alias diutius forsan moretur in terris quam alter*.

CXXI. c. *Harmoniam* præscribit consuetudo. Eadem mensura pedum concelebrant nonnullæ carmina heroica, qua utuntur aliæ gentes ad ludicra quævis et maxime ridicula commemoranda. Gens quævis musa gaudet propria,

* MANDEVILLE, Dialogue 2. p. 124.

propria, alienis omnibus antehabita, etiam si stridenti stipula miserum disperdat carmen. Auribus Otaheitæis, non ita dulce sonat concentus Britannicus, quam sua arundo, suo perflata more.

CXXII. d. *Præterita recordandi* facultas, quæ discrimen tam insigne hominem inter et cætera animantia ponit, a repetitione sola nascitur. Hujus dotis gradus, cæteris paribus, ex usu modum accipit. Qui multum memoriæ confidit, capaciorem, quo magis exercetur, eam habebit. Quæ sæpe una excitantur ideæ, se invicem postea comitari in universum nituntur. Mentis, non minus quam corporis, vires intenduntur usu; judicantis ejus functiones, repetitione, facilius et expeditius absolvuntur, “ nam non memoria tantum co-“ lendo augetur, sed et ingenium usu acuitur, “ judiciique lumen, sæpe judicando, fit splen-“ didius*.”

CXXIII.

* CHEYNE de Sanitate tuenda, p. 193.

CXXIII. Ipsius imo animantis ingenii æstus artis potius quam naturæ munus est. Deliciae imaginationis, apud eruditos et edocitos potius quam rudes et ignaros sæpius inveniuntur. Rusticus et philosophus æque satiantur, non autem æque felices sunt; quippe quæ discrepet eorum ad felicitatem capacitas.

CXXIV. Idearum consociatio, in qua ars *educationis* præcipue consistit, omnino a consuetudine pendet; adeo ut, cuicunque datur potestas alterius ideas, ab incunabulis, disponendi ac ordinandi, illum, quatenus saltem, penes est hunc vel felicem, vel miserum, reddere*. In consequendis scientiis, inquit toties celebratus **DARVINUS**, volentes adducimus in consortium tribus et agmina idearum multa, ut ad omnia volitionis, sensationis, et irritationis consilia sint impromptu; quæ, aliquando, tam arcto conjunguntur nexu, ut seorsim

* STEWART, Notes and Illustrations of Moral Philosophy, p. 565.

sim nunquam agant in posterum, ideoque actiones et ratiocinia nostra haud parum inflectere possint. “ Certe consuetudo validissima “ cum a pueritia incipit; hanc educationem “ appellamus: quæ nihil aliud est quam, a “ teneris annis, imbibita consuetudo *.” Heu! quoties elevimus scientiam ipso in limite haerentem, ubi præoccupatus fuerat animus. Opinionis confirmatae natura ipsa cedit, inquit CICERO.

CXXV. Secundum vetus illud axioma, non convenit ingenium cum negotio; et, e contrario, qui multo versantur negotio, ad subtiliora excogitanda raro se accingunt. Claves rerum et theorematum vasta contemplari diu solitus animus, non sine nisu quodam ingrato descendit in illam humilem et vulgarem semitam, quam, æque ac altissimi, incedunt infimi subsellii homines †.

* BACON's Works, v. 5. p. 405.

† STEWART's Moral Philosophy, p. 232.

CXXVI. Non eadem de justo et æquo idea apud omnes regiones obtinet ; sed plus minusve diversa est, prout ideam recti et erroris cum certa vitæ morumque ratione singulæ consueverint associare. Imo discrepat hominum sententia de virtute et vicio. In rebus magni momenti, optimorum et maxime merentium hominum dissidebunt sententiæ, prout diversæ fuerint occupationes eorum, aut cogitandi consuetudines. Omni enim tempore magis invaluit consuetudo quam ratio. Hanc, ad imitationem aptitudinem, adeo necessarium humano generi characterem esse existimavit Aristoteles, ut homini nomen indiderit τὸ ζῶν μιμενον.

CXXVII. Hujusmodi a documentis moralibus aberrationes quid aliud probant, quam quod homo, natura ferus et immanis, rationarium aut judicii aëumen prius non assequatur, quam diu, assidua cultura, fuerit limatus *?

* KAMES's Elem. of Criticism, v. 3. p. 307.

CXXVIII. Æque minuitur sensibilitas animi ac corporis, longa assuetudine. Quas patitur impressiones animus, iteratæ, minus afficiunt; quas sæpius meditatur res, minus sentit. Periculis sæpe versati, fortes evadimus, i. e. minus meticuloſi; aliorum infortuniis, nostra minus formidamus*. Ἐθίζομενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φοβερῶν, καὶ ὑπομένειν αὐτὰ, γίνομεθα αἰδρεῖοι †.

C A P. VI.

CXXIX. Spero me non commissurum ut videar ineptus, si aliquid, eorum motuum qui περιοδιζοντες observantur, causæ tribuam solis et lunæ in corpora nostra imperio.

CXXX.

* BUTLER's Analogy, p. 115, et STAHLII Opera.

p. 344.

† ARISTOTEL. Ethicorum nicomacheorum, l. 2.

cap. 2.

CXXX. De minuta aëris densitate, per vim horum orbium, tantopere prædicatam, attrahentem, parum solitus sum, quippe quæ neque pro certo definiri potest, nec, si possit, multum valeret. Rationem vero, qua maxime pollere credo hæc lumina in corpora nostra, accipe sequentem.

CXXXI. Neminem latet, esse legem naturæ, vegetabilia et animalia mutuo sibi invicem laborare commodo ordinantem. Aërem, ab animalibus respirantibus jam effæctum redditum, proprio convertunt nutrimento vegetabilia, dum vicissim largiuntur aërem puriorem, quem, variis rebus intime coalitum, lucis ope dissociaverant. Prout ergo recto vel obliquo vultu intueantur hunc globum lumina cælestia, vel, adversa prorsus facie, densa caligine obumbrant, stabilior vel infirmior erit, ob mutatam aëris qualitatem, animantium, quæ resplicant, valetudo.

CXXXII.

CXXXII. Ipse vero, his orbibus constitutus, habitus in causa est, cur non sæpius et constantius ægri succumbimus ad phases fiderum mutatas. Ubi autem intercisis fuerit hic habitus, ut in febribus, et aliis corporis succussibus violentioribus, accidit, animo, ab omni hypothesi libero, nec prorsus obcæcato, corpora nostra quasdam mutationes certis temporibus subeuntia, si non in his, saltem in regionibus recto soli magis obverfis, visa fore nulli dubitamus.

CXXXIII. Quid? quod plurimi tam antiqui, quam recentiores medici, non minus ingenio quam fide, qua ab ipsis observata trahiderunt, celebres, scriptis suis enarraverunt, quæ de fiderum in corpora nostra imperio, autoptæ, observabant. Credentem habuerunt cel. nostrum CULLENUM, credentem jam habent illust. DARVINUM.

CXXXIV. Quotidianam sane quis dubitat periodum? Somni et vigiliarum, appetendorum et excernendorum, tempora ita constanter redeuntia observantur; pulsus porro, quas subit mutationes, certa diei hora, adeo exacte ut plurimum perficit, ut nulli jam in dubio esse possit de tali, indies in corpore nostro peragendo, circuitu. Sub inclinatum diem, apud universa fere, quanta sint hominum genera, citatior evadit pulsus; ex iis vero, maxime irritabiles maxime variantem ostendunt pulsum.

CXXXV. Nec ideo omnino ascribenda est hæc arteriarum conditio, a statu naturali deflexa, intemperantiæ cuidam, aut alicui in rebus nonnaturalibus, ut aiunt, commisso errori: ipse enim, nunquam obliviscendus, noster **GREGORIUS**, vir summæ temperantiæ, satis commoda usus valetudine, numerum pulsationum ad triginta, et quæ excurrerunt,

vices

vices sub vesperi evectum, propria persona
sæpius expertus est *.

CXXXVI. Febres intermittentes quævis-
cunque, sive quartanum, sive tertianum affec-
tantes typum, ad unam omnes, quotidianas
fieri nituntur.

CXXXVII. Ipsas porro anni tempestates,
grata se invicem excipientes successione, quid
vetat quin corporibus nostris indant proclivi-
tatem ad quosdam, statuto tempore, peragen-
dos motus? Cuivis enim regioni sui constant
morbi, cuivis anno sua constitutio.

C A P.

* Prælectiones in praxin medicam.

C A P. VII.

CXXXVIII. Consuetudinis viribus, iisque, quibus impellitur ad motus periodicos suscipiendos corpus nostrum, obiter ita perspectis causis, coronidis loco, liceat deducere consecratio quædam, a re ipsa, probe perpensa, dictata.

CXXXIX. a. Utiles aliquot cautelas, de medicamentis adhibendis, suggerit caput nostrum secundum; quæ non idcirco, toties de spe nostra decidunt, quia minus valeant, (quamvis sæpiissime etiam ex hac causa) quam quia perperam fuerant adhibita. Minime ergo sumus exculpandi, qui medicamenta, ab aliis laudata, nulla prorsus ratione alia vitiuperemus, quam quod nostris non responderint votis, intempestiva porrecta manu. Ipsi soli in culpa sumus, si aliquid naturæ, vitæ, viven-

dique

dique modo, quin et consuetudinibus et usibus
ægroto nostro propriis, concedere negligamus.

CXL. Eadem porro liquet ratione, tanto-
pere prædicatam panaceam in natura nullam
existere. “ Quisquis medicam artem vel pri-
“ moribus labris attigerit, nequit ignorare,
“ universale quodvis remedium nihil aliud
“ quam verba esse *.” Nec amplius valebit
enunciatum, quantumvis edoctum, et ad ma-
thematics normas exquisite compositum,
nempe “ medicamentorum doses ratione con-
“ stitutionis quadratæ esse debere †,” si peri-
culi pensetur trutina.

CXLI. Videmus præterea fibram musculo-
fam acerrima quævis, sensim aucta, stimulan-
tia, immotam, sustinentem ; cum, si repente in-
tendantur, magis irritabilis evadit musculus.

M

CXLII.

* Philosoph. Transactions, No. 302 et 314.

† FREIND. Hist. Medic. p. 397.

CXLII. Facilitate, quâ expediuntur motus muscularum affueti, nititur ars tota physiognomiæ. Cuivis animalium providus indidit creator signa quædam naturalia, quibus exprimit dolorem vel voluptatem sentita.

“ Omnis enim motus animi suum quemdam à naturâ habet vultum, et sonum, et gestum *.” Hæc signa, in diversis animalibus, diversa sunt, nec apud idem genus, imo nec eandem speciem, prorsus eadem sunt. In homine, facies animi index est. Musculi ejus, prout afficitur animus, variis modis se componunt. Quo magis ergo hi vel illi exercantur musculi, hanc vel illam animi affectionem prodentes, eo promptius in hunc statum fatiscent, inscio, vel etiam invito, animo. Sunt tamen qui, adscitis in actionem aliis musculis, vultum adeo distorquere callent, ut perquam difficile sit, imo vix potest, cavente homine, explicari ejus vera facies. Est et alia, qua fallimur, via, de statu animi

per

* CICERO de Oratore.

per hæc signa judicantes. Ingravescente ætate, musculi, quos diu indicaverunt animi motus, ad eandem formam, omni tempore, se componunt, ita sentiat animus necne. Ideoque minime liberi sumus ut qui, hac scientia freti, temere de hoc vel illo judicemus hominem. Neminem latet, quantum de **SOCRATE** erratum fuit a **ZOPYRO**, qui præsentem a præterito judicabat hominem. Constat ergo, non tantum qualis sit homo, sed qualis fuerit, hanc scientiam potius enunciare. Medicis tamen hujus scientiæ studium enixe commendo, qua ministrante, multo felicius, ut plurimum, expeditur prognosis nostra de morborum even- tu. Huic obsecundantem scientiæ gratulor celeb. **GAUBIUM**, qui physiognomiam, maxime conducentem medico ne frustra laboret, utroque pollice laudibus effert.

CXLIII. Est ubi, oculum amaurosi laborantem inspicientes, propter iridum motus consentaneos, de statu harum fibrarum judicantes

cantes, in errorem incidere possumus, nisi sanguis claudatur oculus ; “ Parceque les nerfs “ moteurs, qui se portent à l’ uvée de l’ œil “ malade, étant fains, les esprits animaux “ continuent de se porter aux fibres motrices “ de cette membrane ; ainsi elle suit les mou- “ vements de celle de l’ œil sain : mais, quand “ l’ œil sain est fermé, la pupille de l’ œil ma- “ lade reste immobile, parceque la rétine de “ l’ œil malade étant insensible à la lumière, “ rien n’ excite l’ ame à déterminer les esprits “ animaux de se porter aux fibres motrices “ de l’ uvée *.”

CXLIV. Hinc etiam, paralyticâ licet retinâ, contrahi posse iridem appareat, quasi ad arbitrium hominis ; quamvis, e directo, sponte nostra non coarctetur.

Ii qui vermibus laborant, pupillam, salva retina, præter naturam habent dilatatam. Qui etiam

* Maitre Jan, *Traité des Maladies de l’ œil*,
p. 278, 279.

etiam, sub pleno jove, et in aprico, morati, in obscurum descendunt conclave, tarde discernunt objecta, cito quamvis se componat iris*. Vidisse se narrat, in prælectionibus clinicis, Cl. HOME pupillam in hydrocephalo interno contractam. Ex quibus omnibus inferre licet, nexus non adeo arctum et insolubilem retinam inter et iridem existere, ut nonnullis persuasum est.

CXLV. Hinc, in gravi ophthalmia, necesse est uterque tegatur oculus, unus duntaxat solummodo laboret, ob consentaneos eorum, et invicem sequentes, motus; quo fit, ut neutiquam seorsim vel quiescant vel agant hæc organa visus.

CXLVI. Ex quibus diximus de statu oculi, in lepturgis, quo minus clare videantur objecta longius diffusa præpediente, constat, quam male accommodatæ sint ad emendandum

* DARWIN's Zoonom. vol. i. p. 87,

dum visum lentes opticæ, quippe quæ in una tantum objecti positura commode adhiberi possunt, quæ si immutetur, immutari etiam lentem necesse est.

CXLVII. Patet quoque non esse, ex toto, sui juris musculum cor, sed quodammodo, indirecte saltem, arbitrio nostro subditum esse.

CXLVIII. Forsan et æquum esset concludere, musculos tam quoad gradum, quam *genus* irritabilitatis, qua gaudent, inter se differre; in quantum organi cuiusvis stimulus naturalis, artificiali duntaxat major, minores edat effectus.

CXLIX. b. In capite tertio monemur, quantum sanitati, tam mentis, quam corporis, conferat exercitatio; quæ si negligatur, munis suis rite absolvendis inhabile prorsus redditur corpus, innumerisque, a debilitate et inique congesto sanguine scaturientibus, mor-

bis

bis implicatur; quin et animus, una prægravatus, subtilia excogitando impar omnino evadit.

CL. c. Præctica non pauca suggerit caput quartum.

a. In sectione prima, videmus optima quæque medicamenta, longo usu, vim suam sanantem penitus amittere, imo vim nocivam haud raro adipisci. Ipse adeo, et merito, laudatus cortex peruvianus, si quotidie, et diu, assumptus fuerit, omni suspicione, ventriculi totumque corporis tonum delendi, non vacat. Amara, licet primo levent symptomata dyspepsiæ, diu adhibita, concoctionem lædunt. Dari potest opium usque dum amplius non consopiat; ingeri vinum usque dum amplius non exhilaret. Medicamentum utrumque est cum invicem assumitur.

CLI. His spretis consiliis, accidit ut, novus in arte medicus, toties operam ludat suam, suosque

suosque deludat ægrotos. Frustra enim hydropis, quem libera nimis intulerat potatio, medelam aggreditur, nisi cyathos aliquot vini ægro concedat. Princeps magistratus, cuius historiam tradidit BOERHAAVIUS, medicorum recentium praxi victima succubuisset, nisi medicus suus familiaris, tempestive rediens, ad ingenium usitatum jam receptum, eum ex faucibus orci eripuisset *, “ Ideoque, cum “ par scientia sit, utilior tamen medicus est “ amicus, quam extraneus †.”

CLII. Apt a ad musicen auris, usu, magis exquisita redditur. Forsan et fastidium, quod a sonis discordantibus movetur, sensui cuidam ingrato in animo, ob interpellatum habitum, ortæ referri debet. Sic fieri potest, ut animus, eadem qua ideas congruentes ordinat ratione, convenientes sonos una etiam consociet, quem si perturbaverint ordinem inusitata

ta

* Comment. SWIETEN. in Aphor. 602.

† CELSUS de Medicina, p. 19. in Præfat.

ta quædam, aditum postulantia, animo nescio quid molestiæ subit, donec alienæ hujus ideæ affinitatem adjudicaverit, quod ideo felicius absolvit, quo sæpius periculum fecerit. Hinc forsan ratio petenda est, cur adeo inviti, quas semel amplexi sumus, opiniones dimittimus: nam, ut novæ ingrediantur ideæ, necesse est olim consociatas disrumpi, quod ægre fert animus. Hinc, ob deficientem vel imminutam vim animi ordinantem, novarum cito obliviscuntur idearum annos, pertinaciter quamvis retineant olim reconditas et consociatas ideas. Annotavit vir nobilis KAMES, hominem placido semper potiri animo, dum, more solenni, omnia percipit *.

CLIII. Cerebrum nervosque ejus comprehensa vidimus, functionibus nihilominus parum lœsis. An licet concludere, exiguae tantum parti cerebri, quæ etiam cæteris firmior est, insidere principium sentiens?

N

CLIV.

* El. of Criticism, vol. i. p. 391.

CLIV. Satis nunquam mirari possumus naturam humano generi salutem et commoda, ubicunque licuit, operose laborantem; quæ, ne aliquid accideret infortunii, si pleno soli nuda objiceretur acute sentiens retina infantum, tunicæ choroidis laminam internam, iridisque laminam posteriorem, nigro et crasso illiniri pigmento curavit; ingravescente ætate sensim denuo, quamvis nunquam ex toto, auferendum, prout minuta fuerit usu retinæ sensibilitas. Notabile enim est hujus pigmenti crassitatem in ratione quadam ætatis obtinere. Naturæ sollicitudinem ulterius experimur, in auditus sensu conservando. Primis enim annis, ne vehementiore fono lœdatur nervus insitus tenerimus, foveæ, quæ vicem meatus futuri supplet, protenditur membrana, quæ, procedente ætate, et nervo jam sonis assueto, paulatim omnino evanescit. Fovea, sive circulus osseus, in canalem producitur; undique densantur ossa, quibus reverberantibus soni excitantur, qui, alioquin, inauditi avolâssent

in.

in auras. Eadem cura protenditur pupillæ fœtus membrana tenerima, pupillaris dicta, post partum evanida.

CLV. Multos vidimus mitescere morbos, progreidente tempore. Quid est ergo quare desperemus, morbos, in præsenti, maxime lethales, in posterum, mansuetos fore et benignos, vel etiam prorsus evanituros? vel, ut more philosophorum potius loquamur, nonne rationi consentaneum est, expectare ita tandem immutari posse corporis nostri naturam diæta, cælo, aliisque quamplurimis causis, ut istorum, qui jam adeo funestas agunt clades, morborum feminia olim, intacta et illibata sanitate, innoxia prætervolent; “ quodque, sicut alii “ morbi jam olim extitere, qui vel jam occi-“ derunt penitus, vel, ætate saltem pene con-“ fecti, exolevere, ut rarissime comparent, ita, “ qui nunc regnant, morbi aliquando demum “ intercident, novis cedentes speciebus, de qui-“ bus

“ bus nos, ne minimum quidem, hariolari va-
“ lemus *?”

CLVI. HIPPOCRATI placitum est, “in mor-
bis minus periclitari eos, quorum naturæ, et
“ ætati, et habitui, et tempori, magis similis
“ fuerit morbus, quam in quibus horum nulli
“ fuerit similis †.” Gradu enim non discre-
pat contagium, sed iisdem gaudet dotibus, un-
decunque derivatum, et, magis minusve viru-
lentum evadit, prout corporis, cui admoveatur,
diversa fuerit conditio. Quod de ortu conta-
gii adhuc notum est, gratis assumitur, nec ad-
huc satis probatum fuit non posse gigni ab
ipso corpore humano.

CLVII. Radicitus extirpari posse variolam
nullus dubitat cel. HAYGARTH; quæ, si vera
fuerit ejus conjectura, hypothesi, quæ sustinet
contagium ab ipso corpore provenire, pluri-
mum

* SYDENHAM: Oper. p. 241.

† Aphor. 34. sect. 2.

mum suffragatur ; si falsa, futilis omnino est, quam ardens exceptit, idea. Nec est cur dubitemus, eadem oritura commoda ab inferenda rubeola, quæ ab insita variola jam orta sunt.

CLVIII. Humano generi ubique consulens, natura ordinavit, tunc demum ab obsequendis voluptatibus abstineri, cum earum indulgentia corpus in summum adduceret discrimen ; nec minus clementer statuit, aciem dolorum, tam mentis quam corporis, obtundi perpetuo temporis attritu. “ Nihil enim miserum est, “ ut notavit SENECA, quod in naturam con-“ suetudo produxit ; et nullo melius nomine “ de nobis meruit natura, quam quod, cum “ sciret quibus ærumnis nasceremur, calam-“ tatum mollimentum consuetudinem invenit, “ cito in familiaritatem gravissima adducen-“ tem.” Nec est in natura quidlibet adeo om-
nino desperandum infortunium, ut cui non sit aliquantulum solaminis adjunctum. Gravis et
infirma

infirma senectus, queribunda et infelix hypochondriasis, immunes, ut plurimum, a contagiosis morbis præstant, quos exercent, homines. A natura quoque provisum fuit, ne multiplici dolore frangantur corpora nostra; vehementior enim in se rapit, et obruit, dolores alios omnes minores.

CLIX. Quo plus fruamur deliciarum, parcus utamur necesse est. Videmus quoque, quam miseri et infelices ii sunt, quorum libidines, ultra potestatem indulgendi, adhuc vident.

CLX. In sententia, exquisitissime cogitata, annotavit illust. KAMES vim consuetudinis eximiam in æquiparanda cum divitiis paupertate; voluptatibus pauperum mediocribus, repetitione, crescentibus, minutis, e contrario, singulis fruitionibus, divitum voluptatibus intentis *.

CLXI.

* El. of Criticism, v. 2. p. 107.

CLXI. Quod ad medicinam attinet; vide-
mus, quanto errore versamur, dum totam cu-
jusvis morbi medelam ulli singulo confidimus
remedio. Utile ergo est confilium AVICENNÆ
de hac re, “ Mutanda sunt medicamenta sed
“ non medicatio.”

CLXII. b. Multa innuit observata sectio
secunda, præcedente non minus, praxi accom-
moda. Appetitus, et aliarum bene multarum,
in œconomia animali, secretionum redditus ad
arbitrium animi ordinari cernimus. Dyspep-
tico melius in futurum cederet, si, certa diei
hora, cibum ingerere assuesceret; nec adeo
frequens incideret necessitas opem alienam
implorandi, si, statuto tempore, quotidiana
prece opitulantem supplicaret naturam. Ideo-
que minus consultum esset, nisi res ipsa valde
urgeat, medicamenta, somnum conciliantia,
prius propinare quam tempus dormiendi soli-
tum rediverit. In proritandis mensibus, ma-
gis respondebunt votis medicamenta tunc
temporis.

temporis adhibita cum maxime institerit molimen hæmorrhagicum. Medicamenta sedantia et stimulantia tunc temporis debent propinari quo isti, quos in animo est compescere vel excitare, motus sævire vel quiescere solebant *.

CLXIII. Earum, quæ febrium intermitterunt nomine insigniuntur, pars major, non tantum vi quadam remedii adhibiti specifica sanantur, quantum ab interpellato, quem intulerant causæ excitantes, habitu. Morbida nervorum conditio mutatur, et nequicquam adoritur miasma †. Hanc igitur præstant mutationem medicamenta, vel minuendo sensibilitatem corporis, vel instituendo habitum priori, morbido, contrarium. Hoc modo, febres ab emeticis, luem venereum ab hydrargyro fisti credo; illo, opii et corticis peruviani modum operandi explico. Motuum associorum,

* CULLEN's Lectures on Mat. Med. p. 281.

† VALLI on Animal Electricity, p. 279.

fociatorum, in quibus consistit febris, catena rumpitur; et notabile est dimidiam corticis dosin, modo in intervallo libere ingestus fuerit, proximo succedenti paroxysmo præveniendo omnino sufficere; ob incipientem, a cortice institutum, habitum operationem hujus medicinæ expedientem. Febris intermittentis accessioni obstitit omnino, paulo ante præmissum medicamentum sedans, auctore CULLENO. Ratione consimili corripiuntur, qui restant, morbi periodici.

CLXIV. c. Tertia nostra docet sectio, quas semel suscepereunt impressiones nervi, protinus non deleri. Ex quo concludimus, impressiones, quas cuderint animo res externæ, quoad gradum intensionis, inter se, differre; talesque res externas revera existere, percipiat animus necne. Huic probando, quis ignorat, nullas unquam dari, per somnum, novas ideas, renovari tantum antiquas? Nullum enim quidpiam possumus formare novi, sed conjungere

O

tantum,

tantum, et segregare, quas olim accepimus a sensibus ideas. Animus quoque, cum velit ad examen revocare præteritas sensationes, nunquam æque vehementer afficitur a ficta ac vera idea.

CLXV. Hinc patet, vim nerveam violento impetu non moveri, aliter, ablata compressione, pristinum vigorem cito recuperaret nervus.

CLXVI. d. Quarta, et ultima, sectio ostendit, quam inepte agat is qui, consuetudinibus ineundis, totus versatur, quibus interpellandis cito ingruat dura necessitudo; ideoque, ut cum Cælso loquamur, "sanus homo, qui et
"bene valet, et suæ spontis est, nullis obligare
"se legibus debet," sed vitam degere promis-
cuam, adeo ut, cum necesse fuerit vitæ genus
immutare, nihil exinde accedat incommodi.
Hoc consilium iis præcipue convenit qui, ob
negotia quibus occupantur, æstus et frigora
cæli, famis et luxus extrema, vicissim ex im-
proviso

proviso subeunt. Tales oportet, paulatim, se assuefacere hujusmodi extremis, donec, tandem, prospera et adversa omnia susque *de qua loca* habeant. Hospes inassuetus, aliena visurus insalubria ~~qua~~, speciale illam regionem, qua præcipue sœviunt morbi, paucis aliquot mensibus evitare debet, perstante tempestate insaluberrima, donec probe fuerit assuefactus climati *.

CLXVII. Robusti et sani homines ægrius plerumque morbos patiuntur quam infirmi, citius vero convalescunt. Ratio in procinctu est: qui prospera valetudine diu usus fuerit, morbo correptus, gravius procumbit, ob intercissum priorem habitum, cui adipiscendo nititur continuo corpus, ideoque ad sanitatem citius tendit. Contra, qui sœpius adversa laboraverit valetudine, ad morbos magis quam ad salutem proclivis est, ideoque minus ab iisdem morbis periclitatur, tardius autem convalescit.

CLXVIII.

* LIND. on the Diseases of Hot Climates, p. 155.

CLXVIII. Contigit aliquando revera in propinquo esse, qui procul tantum timebatur morbus, ob ipsa remedia quibus venienti occurrere morbo confilium fuit. “ Cavendum “ ergo est ne, in secunda valetudine, adversæ “ præsidia consumantur *.”

CLXIX. Hæc porro docet sectio, quam fit imminens periculum ubi, membro frigefacto subito admovemus calorem, aut ubi, in morbis summæ debilitatis, stimulantia medicamenta larga nimis copia ingerimus, vel crudeli manu penitus subducimus.

CLXX. Hinc monemur, quam sit necesse ut ad minutissima quæque convertamus animal, si tuto, si celeriter, si jucunde mederi cupiamus. “ Posita est non minima artis “ nostræ difficultas in eo, nōsse cujusvis indic “ vidui ægrotantis naturam, quas nempe ha “ beat consuetudines in rebus nonnaturalibus, “ præsertim

CELSUS de Medic. cap. 1. p. 21.

“ præsertim in excretionibus, quomodo sese
“ habeat in hac vel illa dosi, quibus animi et
“ corporis pathematibus sit obnoxium, quam
“ sit sensibile corpus. Mirum enim est quan-
“ tum in eo differant temperamenta, sexus, fa-
“ miliæ, cælum, vitæ genus, consuetudo, etc.
“ imo ipsi morbi immutant corpora *.”. Quis
nescit ipsa eadem remedia nunc prodesse, nunc
obesse, prout idoneo vel intempestivo tempore
fuerint adhibita. “ Sanitas non omnibus
“ prorsus eadem est, sua enim singulis homi-
“ nibus constitutio constat, non secus ac sua
“ facies et forma corporis †.” “ Non sequi-
“ tur ut quod alium non afficit, aut eundem,
“ alias ; id ne alteri quidem, aut eidem, tem-
“ pore alio, noceat ‡.” Modus utendi ex ve-
neno facit medicamentum, ex medicamento
venenum.

CLXXI.

* HOFFMANNI Opera, v. 3. p. 240.

† GREGORII Conspect. Medicin. v. 1. p. 516.

‡ CELSI Præfat. in Medicin, p. 16.

CLXXI. Quamvis vero transitus ad extrema, repente, non satis tutus fit, pedetentim ascendendo, suprema quævis attingere possumus, non tantum non cum periculo, sed cum manifesto salutis beneficio. Hac corporis nostri lege innitentes, venena maxime virulenta in medicinam traduximus, openaque eorum sociam et adjutricem, certos intra limites, lubentissime comprobavimus. Præstantissima, cæteroquin, remedia nimis larga dosi protinus ingesta, sæpiissime nocent; ubi vero, per decursum morbi, dosis eorum non augetur, ut inutilia, prorsus spernuntur *.

CLXXII. Non minimam agit partem in eurandis morbis opportune cibus datus. In morbis chronicis, hac, nullum cognovimus remedium præstantius; quæ ipsa primæva corporis stamina immutare valet, et lente, sed asfidue, agendo constitutionem ad formam quamcunque placet, effingere. “ Convenienti

“ victus

* Rush's Med. Inquiries and Observat. v. 2. p. 191.

“ victus vivendique genere, uti decet, præ-
“ scripto, gravissimi haud raro, et quam maxi-
“ me diuturni morbi, persanantur; in quo
“ optime erudita antiquitas majora præsttit,
“ in morborum curatione, quam onusta, nunc
“ temporis, ingenti remediorum farragine me-
“ dicina*.”

CLXXIII. Quibusdam medendis morbis
necessæ est immutari cælum. Febres inter-
mittentes, miasmate paludum ortæ, regionis
vicinæ sicco et puro perflante aëre cito fugan-
tur, licet, quamdiu in paludibus moratus sit
æger, eadem ipsa remedia incassum adhibita
fuissent †. Harum septentrionalium regionum
tempestatum vicissitudines, subito sæpe invi-
cem se excipientes, incolas plurimis reddunt
obnoxios morbis, a quibus sæpe non liberantur
nisi peregrinando in benigniores cælos, ubi
æqua regnat temperies integros annos.

CLXXIV.

* HOFFMANNI Opera, tom. 6. p. 232.

† FORDYCE, in the “ Transactions of a Society for
“ improving Medical and Chirurgical Knowledge.”

CLXXIV. At vero non ita tantum tribuenda sunt hæc commoda cæli clementiæ, quam ipsius, qualemque fuerit, permutationi; eorundem aliqui enim, non raro, accidunt morbi in regionibus maxime serenis. Hic vero nihil in salutem cedit indigenæ cælum suum mite et benignum, quippe cui jam asfuefactus fuerit. Hunc, si laboret morbo, in cælum adhuc benignius juvat migrare, ut convalescat*: “ pessimum enim ægro est cælum, quod ægrum fecit †.”

CLXXV. Vitæ summa dies, intemperantia juventutis toties præmature solicitata, cælo mutato, in longinquiorem diem, nec sine voluptate, differri potest.

CLXXVI.

* **GILCHRIST** on the Use of Sea Voyages, et **GOR. de Morbis Cæli mutatione medendis, paſſim.**

† **CELSUS.** de Medicin. lib. ii. cap. i. p. 43.

CLXXVI. Aditus autem ad hæc solatia non æque patet facilis omnibus. Talibus auctor essem, ut sedulo caveant ab erroribus victus et vestimenti, ut modica utantur exercitatione, et, cane pejus et angue, omnem subito variantem tempestatem evitent. Hæc si fecerint, est ut artificiali quodammodo potiantur cælo, in quo multis fruantur commodis, a sumptibus et infortuniis peregrinandi prorsus immunes. Quin et, si robustiores, et pancratice valentes, inter nostrates, huic consilio patientem præberent aurem, ad extremam usque senectutem producerent seram juventutem, a phthisi, a catarrho, a pneumonia, a rheumatismo, a morborum phlogisticorum denique vix numeranda caterva, securam et illibatam.

CLXXVII. Consuetudinis imperium in mores et educationem nostram callentes, quām iniqui sumus qui pluris justo nostras habeamus opiniones, aut alteri irascamur quia aliter a nos sentiat. Quis enim hominum, ut nunc

dierum mos obtinet cogitandi, ita arrogans unquam fuit, ut qui existimet se posse ad eandem longitudinem, latitudinem, et altitudinem cum sua, totius generis humani sententiam redigere * ?

CLXXVIII. Videmus porro, quan^r sit omnium hominum fallax plerumque ratio, ultra experientiæ p^omœria evecta ; et quantum, valeat exemplum ad seducendas nostras, tam morales, quam religiosas opiniones. Facit consuetudinem peccandi multitudo peccantium, inquit SENECA. Quoniam autem vulgi consuetudo, bonam minime arguit ; pari ratione, neutiquam errantes nos excupabit. Rectitudo enim et error, virtus et vitium, penitus immutabilia sunt ; quæ inter discrimen illi rationis æternæ basi innititur, quam nullæ hominum sententiæ, nulla consuetudo afficere, vel immutare valent †.

CLXXIX.

* SWIFT.

† BLAIR's Sermons, vol. iv. et KAMES's El. of Criticism, vol. ii. p. 110. et vol. iii. p. 367.

CLXXIX. Agentem habitum augeri, patientem vero minui consuetudine, vidimus. Hinc docemur quantum felicitatis nostræ, vel miseriæ, de modo quo, juvenilibus annis, nos præstamus, et quibus, tunc temporis, nos geramus moribus, pendeat.

CLXXX. Sub finem hujus opusculi, monemur ne minutissimum quodvis prætereamus quod promovendæ praxi quantulumcunque conferre possit, sed ut potius, omni ope viribusque, imitemur laborem et patientiam antiquorum indefessam in observandis naturæ operibus, omnibusque, maxime levibus, causis occurrentis, quæ naturæ conaminibus, salutem humanam enixe molientibus, prodesse aut obesse possunt, suademur; antiquorum inquam, quos semper nimis religiose coluimus, vel omnino sprevimus. “ Multum egerunt “ qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt, “ multum adhuc restat operæ, multumque “ restabit;

“ restabit ; neque ulli, nato post mille sæcula,
“ præcidetur occasio aliquid adhuc adjicien-
“ di *.”

PERDUCTO jam ad umbilicum tentamine nostro, qualecunque fuerit, neutquam in gratiam mecum redire possem, si hanc occasionem grates persolvendi (væ misero mihi ! quippe cui modus aliis remunerandi contigit, præterea, nullus) præceptoris meo, semper colendo, CL. RUTHERFORD prætermitterem ; qui, meæ recuperandæ saluti nimium solitus, suorum, quibus tunc temporis cruciabatur, dolorum oblitus, ægre decubentem me, cura plusquam paterna, invisebat, lectoque assidens, animum meum, demissum fere ac despondentem, grato colloquio fovebat, erigebat. Taceo cætera, quæ olim accepi beneficia, quorum, dum sanitas constabit, pulchre meminero.

Grata

SENECA.

Grata etiam commemorandus est memoria celeb. MONRO; qui consiliis, meæ valetudinis ergo habitis, promptus semper interfuit, ac ducibus experientia sua, et judicio perraro fallaci, medelam promovit, maturavit, absolvit.

Ultimum quamvis eorum, quos in amicorum numerum adscriptos volo, recensitum invenias præceptorem meum ANDREAM MARSHALL, haud, idcirco, minoris apud me haberi eum, aut me minus illi devinctum credas. Illi omnia, quæ scio, fundamenta medicinæ debedo. Illi me vinculis officii, amicitiæ, gratiæ, obligatum fateor; et, si quæ sint alia vincula, hisce etiam me, jure, devinciri lubenter agnosco.

Sunt et complures alii docti et amici quos,

“ Prudens, prætero; quibus hæc, fint qualiacunque,

“ Arridere velim; dolitus, si placeant spe

“ Deterius nostra.”————

